

Ungt utenforskap i Møre og Romsdal

Ragnhild Holmen Waldahl
Esben Olesen

NF rapport nr.: 9/2022

NORLANDSFORSKNING
NORLAND RESEARCH INSTITUTE

NORLANDSFORSKNING
NORDLAND RESEARCH INSTITUTE

UNGT UTENFORSKAP I MØRE OG ROMSDAL

Publisert: 08.04.2022

Skrevet av: Ragnhild Holmen
Waldahl og Esben Olesen

NF rapport nr: 9/2022

ISBN nr:

978-82-7321-852-0 (trykt)

978-82-7321-853-7 (digital)

ISSN-nr: 0805-4460

NORDLANDSFORSKNING
NORDLAND RESEARCH INSTITUTE

RAPPORT

TITTEL: Ungt utenforskap i Møre og Romsdal	OFF.TILGJENGELIG: JA	NF-RAPPORT NR: 9/2022
FORFATTER(E): Ragnhild Holmen Waldahl og Esben Olesen	PROSJEKTANSVARLIG (SIGN): Ragnhild Holmen Waldahl	FORSKNINGSLEDER: Trond Bliksvær
PROSJEKT: Ungt utenforskap i Møre og Romsdal	OPPDRAGSGIVER: Møre og Romsdal fylkeskommune	OPPDRAGSGIVERS REFERANSE: Oddny Wiggen
SAMMENDRAG: Kartlegging av ungt utenforskap i Møre og Romsdal. Rapporten redegjør for begrepet ungt utenforskap og gjennomgår statistikk for ungt utenforskap i Møre og Romsdal og for ulike risikofaktorer.	EMNEORD: Utenforskap, ung, Møre og Romsdal	
	ANTALL SIDER: 50	FORSIDEFOTO: Magne/Unsplash

INNHold

UNGT UTENFORSKAP I MØRE OG ROMSDAL	1
LISTE OVER FIGURER	2
LISTE OVER TABELLER	3
FORORD	4
1 INNLEDNING	5
2 HVORDAN FORSTÅ UNGT UTENFORSKAP?	6
2.1 BEGREPET UNGT UTENFORSKAP	6
2.2 UNGT UTENFORSKAP BRUKT I OFFENTLIGE DOKUMENTER	8
2.3 MR2025 - WORKSHOP	10
2.4 HVORDAN FORSTÅ UTENFORSKAP	11
3 UTENFORSKAP I MØRE OG ROMSDAL	13
3.1 GENERELLE TALL FOR BARN OG UNGE I MØRE OG ROMSDAL	13
3.2 UNGE UTENFOR UTDANNING OG ARBEIDSLIV	14
4 RISIKOFAKTORER FOR UTENFORSKAP	20
4.1 SOSIOØKONOMISK STATUS	20
4.2 SKOLEFAKTORER	23
4.3 PSYKISK HELSE	27
4.4 PSYKOSOSIALE RISIKOFAKTORER	32
4.5 HELSEADFERD/RUS	33
4.6 BARNEVERN	35
4.7 KRIMINALITET	37
5 HVEM ER DE UTSATTE UNGE?	39
5.1 HVOR MANGE STÅR UTENFOR?	39
5.2 HVA ER DE VIKTIGSTE RISIKOFAKTORENE?	40
REFERANSER	45
VEDLEGG 1. DATAKILDER	50

LISTE OVER FIGURER

Figur 1. Barn 0-17 år etter hvem de bor sammen med, Møre og Romsdal, 2022. Prosent (SSB 06239).....	13
Figur 2. Gjennomføring i videregående opplæring for kullet 2014-2020, Møre og Romsdal og nasjonalt (SSB 12971).....	14
Figur 3. Fullføring og slutting i videregående opplæring for kullene 2010-2014, Møre og Romsdal og hele landet (Udir).....	15
Figur 4. Ungdom uten og utenfor videregående opplæring i 2020, Møre og Romsdal og alle fylker, prosent (Udir).....	17
Figur 5. Gjennomføring i videregående opplæring i Møre og Romsdal, fullføringsgrad, foreldrenes utdanningsnivå, 2020 (SSB 12962).....	20
Figur 6. Personer under 18 år i privathusholdninger med årlig inntekt etter skatt per forbruksenhet, EU-skala 60 prosent. Treårsperiode. 2010-2012 til 2017-2019, Møre og Romsdal og hele landet (SSB 08764).....	21
Figur 7. Gini-koeffisienten i 2020, alle fylker (SSB 09114).	22
Figur 8. Gjennomføring i videregående opplæring i Møre og Romsdal etter mestringsnivå i lesing i prosent, 2020. Nivå 1 er lavest mestringsnivå, mens nivå 5 her høyeste mestringsnivå (SSB 12964).....	24
Figur 9. Gjennomføring i videregående opplæring etter fullføring og grunnskolepoeng, i prosent i Møre og Romsdal, 2020 (SSB 12967).....	25
Figur 10. Grunnskolepoeng i skolene i Møre og Romsdal fordelt på kjønn i 2021 (SSB 11689).....	26
Figur 11. Gjennomsnittlige grunnskolepoeng i 2021 ette foreldres utdanningsnivå, Møre og Romsdal og hele landet (SSB 07495).....	26
Figur 12. Psykisk helse Ungdata videregående skoler i Møre og Romsdal 2020-2022. Prosent. N=3837-4764 (Ungdata).....	29
Figur 13. Mye plaget med psykisk helse, jenter og gutter, prosent, videregående skole, Møre og Romsdal 2020-22 (Ungdata).....	30
Figur 14. Andelen gutter som opplever å hva vært mye plaget med psykisk helse i Møre og Romsdal (Ungdata).....	31
Figur 15. Andelen jenter som opplever å hva vært mye plaget med psykisk helse i Møre og Romsdal (Ungdata).....	31
Figur 16. Blir du selv utsatt for plaging, trusler eller utfrysning av andre unge på skolen eller i fritiden. Ungdomsskoler i Møre og Romsdal. Prosent (Ungdata).....	33
Figur 17. Bruk av tobakk og rusmidler. Videregående skoler i Møre og Romsdal. 2020-22. Prosent (Ungdata).....	34
Figur 18. Prosentandel av ungdomsskoleelever i Møre og Romsdal som røyker. 2017 (Ungdata).....	34
Figur 19. Barn 0-22 år med barnevernstiltak per 1000 barn i 2020 etter kjønn (SSB 09050) .	36
Figur 20. Straffende personer per 1000 innbyggere i Møre og Romsdal og hele landet etter hovedlovbruddstype. 2020. (SSB 10634).....	37
Figur 21. Regelbrudd minst en gang de siste 12 måneder, videregående skoler Møre og Romsdal, prosent. (Ungdata).....	38

LISTE OVER TABELLER

Tabell 1. OT statusgrupper i Møre og Romsdal februar 2022 (Udir)	16
Tabell 2. Sosialhjelpstilfeller 2020, Møre og Romsdal og hele landet (SSB 08900).....	Feil!
Bokmerke er ikke definert.	
Tabell 3. Gjennomføring i videregående opplæring i Møre og Romsdal etter mestringsnivå lesing 8. trinn, 2020 (SSB 12964).....	24
Tabell 4. Gjennomføring i videregående opplæring etter fullføring og grunnskolepoeng i Møre og Romsdal, 2020 (SSB 12967)	25
Tabell 5. Meldinger til barnevernet i 2020, Møre og Romsdal og hele landet (SSB 10673)....	35
Tabell 6. Undersøkningsstartet i løpet av året i 2020, Møre og Romsdal og hele landet (SSB 10666).....	35
Tabell 7. Barn 0-22 år med barnevernstiltak i 2020, Møre og Romsdal og hele landet (SSB 09050).....	36

FORORD

Denne rapporten er en kartlegging av ungt utenforskap i Møre og Romsdal. Rapporten er utarbeidet på oppdrag fra Møre og Romsdal fylkeskommune. Kartleggingen er basert på eksisterende kunnskap og forskning på utenforskap og benytter kun statistikk som andre aktører som SSB, FHI og Udir, har samlet inn og tilgjengeliggjort. Det har ikke ligget innenfor rammene av prosjektet å samle inn og analysere egne data.

Nordlandsforskning vil takke Møre og Romsdal fylkeskommune for oppdraget og for god dialog med kontaktpersonen hos oppdragsgiver, Oddny Wiggen. En stor takk til regionale aktører som har bidratt med å tilgjengeliggjøre statistikk for Møre og Romsdal.

Studien er utført, og rapporten skrevet, av seniorforskerne Ragnhild Holmen Waldahl og Esben Olesen ved Nordlandsforskning. Takk til professor Atle Ødegård som har kvalitetssikret rapporten.

Ragnhild Holmen Waldahl

Prosjektleder Nordlandsforskning

April 2022

1 INNLEDNING

På oppdrag fra Møre og Romsdal fylkeskommune har Nordlandsforskning kartlagt ungt utenforskap i Møre og Romsdal. Møre og Romsdal fylkeskommune samarbeider med kommunene i fylket, Statsforvalteren i Møre og Romsdal og andre statlige aktører om MR2025 som er et program for å styrke regionen. Utenforskap er en av utfordringene som deltakerne i programmet ønsker å samarbeide om og det er bakgrunnen for oppdraget om å kartlegge ungt utenforskap i Møre og Romsdal. Kunnskapsgrunnlaget skal gi fundament for å peke ut områder der offentlig sektor gjennom bedre samarbeid kan påvirke utviklingen i Møre og Romsdal.

Nordlandsforskning la følgende problemstillinger til grunn for oppdraget:

- 1) Hvordan kan Møre og Romsdal fylkeskommune og MR 2025 forstå ungt utenforskap?
- 2) Hva er status for ungt utenforskap i Møre og Romsdal?

Ettersom det verken i praksis eller forskning er en omforent definisjon eller forståelse av hva ungt utenforskap er, fant Nordlandsforskning det hensiktsmessig å bidra i en involverende prosess med MR2025 om hvordan ungt utenforskap kan forstås i Møre og Romsdal. Midtveis i prosjektet, 18. februar 2022, avholdt derfor Nordlandsforskning en digital workshop med rundt 15 regionale aktører i Møre og Romsdal der forskning om ungt utenforskap ble presentert og aktørene diskuterte hvordan MR2025 kan forstå ungt utenforskap i Møre og Romsdal. Forståelsen som MR2025 la til grunn, utgjorde så rammen for kartleggingen.

Kartleggingen er basert på eksisterende kunnskap og forskning om utenforskap og på eksisterende data for Møre og Romsdal. Sentrale statistikkilder har vært statistikkbanken til Statistisk sentralbyrå, statistikk fra NAV og statistikk fra Utdanningsdirektoratet. I tillegg er det benyttet rapporter fra Ungdata, Helsedirektoratet, Folkehelseinstituttet og Husbanken. For mer om datakildene som er benyttet i rapporten, se vedlegg 1.

I dette kapitlet (kapittel 1) presenteres innledningen. I kapittel to redegjøres det for begrepet 'utenforskap' og det vises hvordan begrepet er brukt i sentrale offentlige dokumenter. I kapittel tre presenteres statistikk om utenforskap i Møre og Romsdal og i kapittel fire statistikk for ulike risikofaktorer. I det siste kapitlet diskuteres ungt utenforskap i Møre og Romsdal.

2 HVORDAN FORSTÅ UNGT UTENFORSKAP?

2.1 BEGREPET UNGT UTENFORSKAP

Betegnelsene «utenforskap» og «ungt utenforskap» brukes i økt grad når man snakker om personer som står utenfor det brede fellesskapet i norsk samfunn, men hva dekker begrepet «utenforskap» egentlig over? Hva menes med «ungt utenforskap»?

Utenforskap er et begrep som i norsk kontekst brukes stadig oftere til å beskrive individers eller grupper av individers posisjon i samfunnet. Satt sammen med «ungt» brukes det til å beskrive unge menneskers sosiale posisjoner og prosesser i arbeidslivet eller på andre samfunnsarenaer. Begrepet assosieres ofte med en romlig dimensjon og forstås da som å være innenfor eller utenfor et eller flere «rom». «Rommet» kan være videregående opplæring, arbeidslivet eller sosiale fellesskap. Det som ofte er uklart i bruken av begrepet er hvilket rom en person er utenfor. Handler det om å stå utenfor arbeidslivet eller utdanning? Eller handler det om å stå utenfor bredere sosiale fellesskap? Som vi skal se tilegnes begrepet ulikt innhold.

I norsk ungdomsforskning er begrepet «utenforskap» brukt i begrenset grad, men bruken er noe økende. Et annet begrep som i større grad er benyttet er marginalisering. Harsløf og Malmberg-Heimonen (2013) skriver «å være 'marginalisert' karakteriserer en posisjon der en er på yttersiden av en arena eller en prosess som regnes som gunstig å være en del av» (side 30). Ifølge Hammer og Hyggen (2013) kan marginalisering både være flerdimensjonal og kumulativ. Flerdimensjonal betyr at en person kan oppleve å være marginalisert på flere felter samtidig. Felter en person kan oppleve å være marginalisert på samtidig kan være utdanning, arbeidsliv, familieetablering, sosiale relasjoner og bolig. Kumulativt innebærer at marginalisering som starter et sted, på et felt, kan få følger på andre felt senere. Et eksempel på en kumulativ prosess er at mangel på utdanning kan gjøre det vanskeligere å bli en del av arbeidslivet.

En mer ekstrem situasjon enn marginalisering er sosial eksklusjon. Sosial eksklusjon handler om manglende muligheter til deltakelse på bakgrunn av manglende ressurser eller uoverkommelige barrierer, i aktiviteter og på områder som tas for gitt av samfunnet ellers (Hammer og Hyggen, 2013). Sosial eksklusjon kan være et resultat av langvarig marginalisering. Sosial eksklusjon gir seg utslag i utestengning og/eller økonomisk og sosial isolasjon. Både marginalisering og sosial eksklusjon kobles ofte til manglende ressurser (økonomiske, kulturelle og sosiale ressurser).

Et tredje begrep som er benyttet i denne sammenheng er 'risiko'. Ungdom som sliter med skole, arbeid, bosted og venner omtales ofte som «unge i risiko». Fokuset er her å indentifisere faktorer (sosial bakgrunn, adferd) som kan brukes til å forutsi hvilke ungdommer som kan være i fare for å ende i fattigdom, kriminalitet, arbeidsledighet eller få uhelse senere i livet (Foster & Spencer, 2011). Hva som på et gitt tidspunkt fremstår som problematiske risikohandlinger eller faktorer og som krever handlinger og tiltak fra helse- og velferdstjenestene, avhenger av hvordan man analyserer hva som er 'farlig' (Ewald 1991). Samtidig kan kategoriseringen av bestemte barn og unge som å være potensielt i risiko for

sosial marginalisering eller sosial eksklusjon, bidra til å stigmatisere disse unge. Det er også viktig å merke seg at de unge som kategoriseres med 'risiko'-begrepet ikke nødvendigvis vil kjenne seg igjen i denne betegnelsen. Unge selv forteller at det kan være belastende og krenkende å bli beskrevet og forstått som ungdom i risiko (Wulf-Andersen, Follesø & Olsen, 2016).

Som en reaksjon på risikobegrepets individforklaringer og det innebygde stigma, begynte et nordisk forskernettverk å ta i bruk begrepet 'utenforskap'. De forstår utenforskap som det å ikke høre til, være med og passe inn i et fellesskap (Wulf-Andersen, Follesø, & Olsen, 2016). Forskerne kontrasterer 'utenforskap' med 'tilhørighet' og presiserer at utenforskap kan komme til uttrykk gjennom prosesser hvor en person opplever å bli utestengt fra et fellesskap via en rekke fenomener som følelser, identitet, fysisk tilgjengelighet og bevegelighet, sosiale nettverk og arenaer, samt språk. Innenfor denne definisjon av utenforskap kan eksklusjon fra utdanning og arbeidslivet være et sentralt element, men det er ikke en nødvendighet. Det er fullt mulig å være under utdanning eller ha en fulltidsjobb og samtidig oppleve at man ikke hører til i et, eller flere, sosiale fellesskap. Som nevnt blir utenforskap (og motsetningen tilhørighet) i denne kontekst først og fremst sett på som en subjektiv erfaring. Innenfor denne forståelsen opererer man ikke med et forutbestemt sett av kriterier som bestemmer om en ungdom er innenfor eller utenfor, og fokus er *ikke* på hvilke objektive risikofaktorer som statistisk kan påvirke om en ung person ender i utenforskap. Med andre ord er målet med den subjektivt funderte forståelsen av utenforskap ikke å finne frem til målbare faktorer som øker risikoen for å bli ekskludert fra for eksempel arbeidslivet. Målet med å benytte en subjektiv forståelse av utenforskap er derimot å undersøke hvordan og når ungdommer selv opplever at de står utenfor viktige fellesskap. Det vil si at i denne betydningen, betegner utenforskap noe annet enn for eksempel arbeidsledighet og frafall fra utdanning. Begrepet har her en selvstendig betydning som tilføyer språket et nytt meningsinnhold.

Det er ingen allment brukt definisjon av 'ung' verken i offentlige dokumenter eller forskning knyttet til ungt utenforskap. Hammer og Hyggen (2013) omtaler *unge voksne* som de som verken kan kalles ungdom eller voksne. De er ikke voksne, men heller ikke ungdom. De er i en spesiell livssituasjon med muligheter, begrensninger og utfordringer i overgangen mellom ungdom og et etablert voksenliv. Aldersmessig tidfester Hammer og Hyggen det til å være en periode fra slutten av tenårene til slutten av tyveårene. Internasjonalt brukes begrepet «emerging adulthood» (fremvoksende voksne) om livsfasen mellom ungdom og voksen der en ikke har fotteste i arbeidslivet og enda ikke har fått familieansvar (se Arnett 2000, 2004).

I løpet av ungdomsårene og tidlig voksen (12-25 år) gjennomgår individet fysisk og psykisk utvikling, men det er også en livsfase der identitet og dannelse er sentrale prosesser (Frønes, 2018). I løpet av ungdomstiden utvikles den unge til samfunnsborger og samfunnsdeltaker. Årene fra 12 til 25 år er viktige formative år for resten av livet. Det er også i disse årene at samfunnets forventninger til den enkelte blir større (Madsen, 2018). Forventninger som kan karakteriseres som en rettlinjert utvikling - fra barnehage, til skole, utdanning og arbeidsliv. Og innbakt i dette, også en utvikling fra barnets avhengighet via ungdomstidens løsrivelse til voksenlivets etablering med familie. Veldig mange lever opp til denne forventningen og de aller fleste unge har gode og trygge liv. Samtidig er det en vesentlig del av de unge som ikke vil kjenne seg igjen i en slik beskrivelse og som vil føle at de ikke lever opp til samfunnets forventninger.

Ut fra redegjørelsen over blir det tydelig at 'ungt utenforskap' som begrep ikke kan kobles til en avgrenset og veldefinert gruppe av personer i samfunnet. Det tydeligste element i begrepet er 'ungt', som henviser til personer i alderen mellom ca. 13 år til ca. 30 år. 'Utenforskap', derimot beskriver kun at en person eller en gruppe av personer står utenfor et sosialtrom eller fellesskap, som ikke er nærmere definert i selve begrepet.

I det følgende presenteres hvordan 'utenforskap' brukes i to sentrale Stortingsmeldinger. Disse dokumenter omhandler hvordan det norske samfunn på ulike måter kan sikre en større grad av inkludering av innbyggere som står på kanten eller helt utenfor det som blir kalt «samfunnslivet». I disse dokumenter brukes 'utenforskap' først og fremst i en avgrenset betydning relatert til å stå utenfor utdanning og arbeid, samt dårlig økonomi.

2.2 UNGT UTENFORSKAP BRUKT I OFFENTLIGE DOKUMENTER

I Stortingsmeldingen *Ingen utenfor – En helhetlig politikk for å inkludere flere i arbeids- og samfunnsliv* (Meld. St. 32 (2020-2021)) står det at 'utenforskap' er å stå utenfor arbeidslivet eller det sosiale fellesskap (ibid. s. 7). Dermed presenteres begrepet utenforskap, i dette dokumentet, som en bred betegnelse som både dekker over konkret utenforskap knyttet til arbeidsmarkedet og et mer diffust psyko-sosialt utenforskap knyttet til manglende tilhørighet til sosiale fellesskaper. På side 8 i dokumentet står for eksempel: «*God helse og utdanning gir et bedre grunnlag for å få jobb, og gjør det enklere å bekjempe fattigdom og redusere utenforskap.*»

Her fremheves det at en god helse og utdanning kan redusere utenforskap, men uten at det nærmere forklares hva dette utenforskap konkret består av. Når man leser meldingen i sin helhet, er det dog tydelig at det er en snevrere betydning av utenforskap, nemlig som eksklusjon fra arbeid og utdanning, som brukes i langt de fleste tilfeller i teksten. Dette understrekes på side 20 hvor det står: «*Denne stortingsmeldingen legger mest vekt på utenforskap fra arbeid*»

Fokuset på eksklusjon fra arbeid (og utdanning) gjør at andre typer av sosiale problemer nesten utelukkende presenteres som en avledet effekt av at en person ikke er i utdanning eller er arbeidsledig. Det vil si at inkludering i og tilhørighet til et fellesskap i stor grad kobles sammen med å være i et utdannelsesforløp eller å være tilknyttet en arbeidsplass. Utenforskap bestemmes dermed i dette dokument ut fra et sett av forutbestemte kriterier; eksklusjon fra utdanning og arbeid. Samme bruk av begrepet 'utenforskap' finnes også i Stortingsmeldingen *Mulighet for alle. Fordeling og sosial bærekraft* (Meld. St. 13 (2018-2019)). Også i dette dokumentet brukes begrepet 'utenforskap' ofte, men det defineres ikke eksplisitt. I meldingen finnes 'utenforskap' hyppig nevnt sammen med 'arbeidsledighet', og samtidig koples begrepet også sammen med 'fattigdom' og 'ulikhet'. På side 18 står: «*Arbeidsrettede tiltak, god integrering, trygge og gode boforhold, gode helsetjenester og inkludering i fritidsaktiviteter er viktig for å bekjempe fattigdom og utenforskap.*»

Siste del av denne setning: «*å bekjempe fattigdom og redusere utenforskap*», er identisk med sitatet fra Meld. St. 32. over. Denne sidestilling av fattigdom og utenforskap ses også på side

8 i Meld. St. 13: «*Barn som rammes av lavinntekt eller utenforskap, kan få redusert mulighet til å skape sitt eget gode liv.*». I denne setningen blir betydningen av 'utenforskap' veldig uklar, da det på ingen måte forklares hvordan 'utenforskap' skiller seg fra 'lavinntekt'. Dermed ses utenforskap i begge Stortingsmeldinger som et sosialt fenomen som er avledet av arbeidsledighet og sidestilles med fattigdom. Det er altså en objektiv forståelse av utenforskap som ikke innbefatter en subjektiv erfaring av å bli utestengt fra et felleskap. Dette blir helt tydelig i en faktaboks på side 43 i Meld. St. 13 med overskriften: «*Boks 2.7 Definisjon og måling av lavinntekt og risiko for sosialt utenforskap.*»

Selv om denne overskriften proklamerer at teksten i boksen vil definere sosialt utenforskap, skjer dette ikke i teksten. Teksten i boksen definerer utelukkende begrepet 'lavinntekt' og i faktaboksen presenteres sosialt utenforskap utelukkende som synonym med fattigdom. Dette ses også i teksten til et søylediagram som presenteres i faktaboksen som lyder: «*Andel av befolkningen i fare for å havne i fattigdom og sosialt utenforskap.*»

I diagrammet presenteres fattigdom og sosialt utenforskap med de samme tallene. Med andre ord henviser de to begrepene til det samme, og fokus er på tall som beskriver fattigdom, og ikke sosialt utenforskap som et selvstendig fenomen. Flere plasser i Meld. St. 13 brukes 'utenforskap' også som direkte synonym med 'arbeidsledighet'. På side 56 står det: «*For eksempel krever veien tilbake fra utenforskap til jobb også egeninnsats og medvirkning fra den enkelte.*». I denne setning er det således entydig at utenforskap forstås som motsetning til sysselsetting, og det er ikke logisk mulig å være i jobb og i utenforskap samtidig. Her blir 'utenforskap' som en subjektiv erfaring dermed helt tilsidesatt og det konstrueres en kausal forbindelse mellom sysselsetting og tilhørighet til det sosiale felleskapet. Det samme ses senere i samme avsnitt: «*Regjeringens innsats for høyere sysselsetting og mindre utenforskap er omtalt i avsnitt 8.1.*» (Ibid.).

Det er altså ikke helt klart i meldingene om utenforskap er et fenomen som overlapper med fattigdom, om det er synonymt med fattigdom, eller om utenforskap er synonymt med arbeidsledighet. Dette understreker at begrepets betydning i disse stortingsmeldingene ikke er presist definert. På den andre siden er det helt tydelig at utenforskap er et fenomen som har en nødvendig sammenheng med å stå i arbeid. For eksempel står det i en overskrift til et avsnitt på side 15 i Meld. St. 13: «*Høy sysselsetting, lav ledighet og mindre utenforskap*». Denne overskriften innkapsler i stor grad meldingens budskap; høy sysselsetting gir lav ledighet, som igjen gir mindre utenforskap.

'Utenforskap' brukes altså på stort sett samme måte i de to Stortingsmeldinger¹, som en samlet betegnelse som forbinder fattigdom, arbeidsledighet og lavt utdannelsesnivå i et felles begrep. Dermed har 'utenforskap' egentlig ikke et selvstendig innhold, men fremstår mer som en språklig nyskaping som ikke tilføyer en ny betydning i seg selv. Samtidig forblir det i de to

¹ I dokumentet NOU 2018: 2. Fremtidige kompetansebehov I (Kunnskapsdepartementet, 2018) benyttes utenforskap også til å betegne personer som ikke har oppnådd formell kompetanse gjennom utdanning eller som ikke har en tilknytning til arbeidsmarkedet. På side 93 i NOUen står for eksempel: «*Frafall fra videregående opplæring fører til økt risiko for arbeidsledighet og andre former for utenforskap*». Her argumenteres det for at det er direkte sammenfall mellom frafall for videregående opplæring og ulike former for utenforskap, hvor en av disse er arbeidsledighet. Hva innholdet i de andre former for utenforskap er, blir, som i de to Stortingsmeldinger ikke utdypet.

dokumentene uklart hva utenforskap, forstått som det å stå utenfor det sosiale fellesskapet, presist dekker over, annet enn at det er et fenomen som henger direkte sammen med dårlig økonomi og fattigdom, lavt utdanningsnivå og arbeidsledighet. Hvor utenforskap i den første betydningen (synonymt med fattigdom, arbeidsledighet) beskriver fenomener som relativt enkelt kan kvantifiseres, har forståelsen av utenforskap som det å stå utenfor sosiale fellesskap ikke den samme konkrete og avgrensede betydning i dokumentene. Dermed forblir betydningen av utenforskap de gangene dette begrepet *ikke* brukes som synonym med fattigdom, arbeidsledighet og lavt utdanningsnivå, i stor grad uklart.

Begrepet 'ungt utenforskap' brukes kun én gang i de to dokumenter. På side 155 i Meld. St. 32. *Ingen utenfor – En helhetlig politikk for å inkludere fler i arbeids- og samfunnsliv* står det:

Manglende sosial inkludering og opplevelse av mestring i oppveksten kan føre til frafall i videregående opplæring. Ungt utenforskap kan føre til et liv utenfor arbeid og inkludering på viktige samfunnsarenaer.

Hvilken aldersgruppe 'ung' refererer til utdypes ikke i teksten. Her er 'ungt utenforskap' et fenomen som har å gjøre med mangel på 'sosial inkludering' og en mangel på 'mestring i oppveksten' som gjør at et ungt menneske har økt sjanse for å droppe ut av videregående opplæring. Frafallet fra videregående opplæring gir igjen økt sjanse for ikke å få et arbeid og bli ekskludert fra andre samfunnsarenaer. Her er det ikke tydelig hva 'sosial inkludering' og 'mestring i oppveksten' egentlig referer til. Denne koplingen mellom å stå utenfor sosiale fellesskap og manglende deltakelse i arbeidslivet fremsettes som en spekulasjon, men fremstår samtidig som et intuitivt argument. I den vestlige kultur, og særlig i den nordeuropeiske, blir en aktiv deltakelse i arbeidslivet på mange måter sett på som en forutsetning for inkludering på viktige samfunnsarenaer og en viktig forutsetning for å skape et godt liv (Tjora, 2018).

Selv om fokuset i de to policy-dokumentene ikke utelukkende er på utenforskap som eksklusjon fra utdanning og arbeidslivet, men også (i noe mindre grad) på utenforskap forstått mer som et psykososialt fenomen koplet til manglende fellesskap, forblir beskrivelsen av den siste forståelsen, som tydeliggjort ovenfor, ganske overfladisk. Samtidig ses det psyko-sosiale utenforskap i dokumentene i stor grad som en avledet effekt av utenforskap fra arbeid og utdanning. En argumentasjon som ukritisk setter likhetstegn mellom utenforskap fra arbeid og utenforskap fra fellesskap kan være med til å begrense vår forståelse av utenforskap.

2.3 MR2025 - WORKSHOP

På grunn av den uklare bruken av begrepet ungt utenforskap avholdt Nordlandsforskning en workshop med aktørene i MR2025 der hensikten var todelt. For det første skulle workshopen bidra til å skape en omforent forståelse av ungt utenforskap blant aktørene i MR2025. For det andre skulle denne forståelsen legge rammene for kartleggingen av ungt utenforskap i Møre og Romsdal. Deltakerne i workshopen representerte regionale aktører som Statsforvalteren, Statped, fylkeskommunen, Husbanken, Bufetat, NAV, samt kommuner. Dette er aktører som sammen utgjør MR2025 som er et program for å styrke regionen og som sammen ønsker å samarbeide om å redusere ungt utenforskap i Møre og Romsdal. Deltakerne uttrykte alle et

engasjement for og kompetanse om temaet utenforskap og jobber på ulike måter med tematikken eller tilgrensende temaer.

Erfaringen til Nordlandsforskning med prosesser i andre kommuner/nettverk/organisasjoner er viktigheten av en omforent forståelse av sentrale begreper, i dette tilfellet ungt utenforskap. Ved en felles forståelse vil det være lettere å enes om mål, indikatorer for å evaluere arbeidet og hvilke tiltak som vil være virksomme. Eksempelvis vil en forståelse av at utenforskap først og fremst handler om å redusere frafall fra videregående opplæring, kreve andre tiltak enn om utenforskap er en subjektiv forståelse av å stå utenfor fellesskap. En manglende felles forståelse kan føre til at hver aktør utvikler sin forståelse og sine tiltak, uten å se helheten. Faren er da at tiltakene som iverksettes i liten grad henger sammen og i mindre grad virker sammen.

Etter et gruppearbeid om hvilke unge deltakerne i MR2025 er mest bekymret for, ble det trukket frem NEETs (Not in Education, Employment or Training), minoritetspråklige unge, elever med svake skoleprestasjoner, barn med lærevansker, unge med funksjonsnedsettelse og unge med sammensatte behov. Det kom også opp temaer som betydningen av oppvekstreformen, hvor tidlig bør en forebygge utenforskap, hvordan fange opp utenforskap, hvordan bruke handlingsrommet aktørene har og betydningen av å se familien under ett og laget rundt familien. Det ble trukket frem betydningen av ulike risikofaktorer som lavinntekt, innvandrerbakgrunn, dysfunksjonelle familier, lærevansker, mangel på stabile boforhold og boliger, samt mangelen på helhetlige tjenester.

I diskusjonen når deltakerne ble bedt om å prioritere hva MR2025 skal legge i begrepet utenforskap, konsentrerte gruppen seg om unge som står utenfor arbeid og videregående opplæring. Dette ble da rammene for kartleggingen. Nøkkelfaktorer som gruppen vektla, var fullføring av videregående opplæring. Viktige elementer som burde være med i arbeidet var tidlig innsats, overganger og samarbeid mellom offentlige aktører og tilbud, kvalifiseringsløp, skole-hjem-fritidssamarbeid, systematisk samhandling og familieperspektiv.

2.4 HVORDAN FORSTÅ UTENFORSKAP

Gjennomgangen over av forskning og sentrale offentlige dokumenter viser at utenforskap tillegges ulike meningsinnhold og at det på ingen måte er en omforent forståelse av begrepet. Samtidig opplever vi at begrepet brukes i økende grad, men at tvetydigheten i begrepet i liten grad problematiseres. Utdraget for offentlige myndigheter slik den blant annet kommer til uttrykk i de to stortingsmeldingene, er at når begrepet brukes uten av det presiseres hvilke «rom» en ungdom står utenfor, vil også muligheten for målrettede tiltak reduseres.

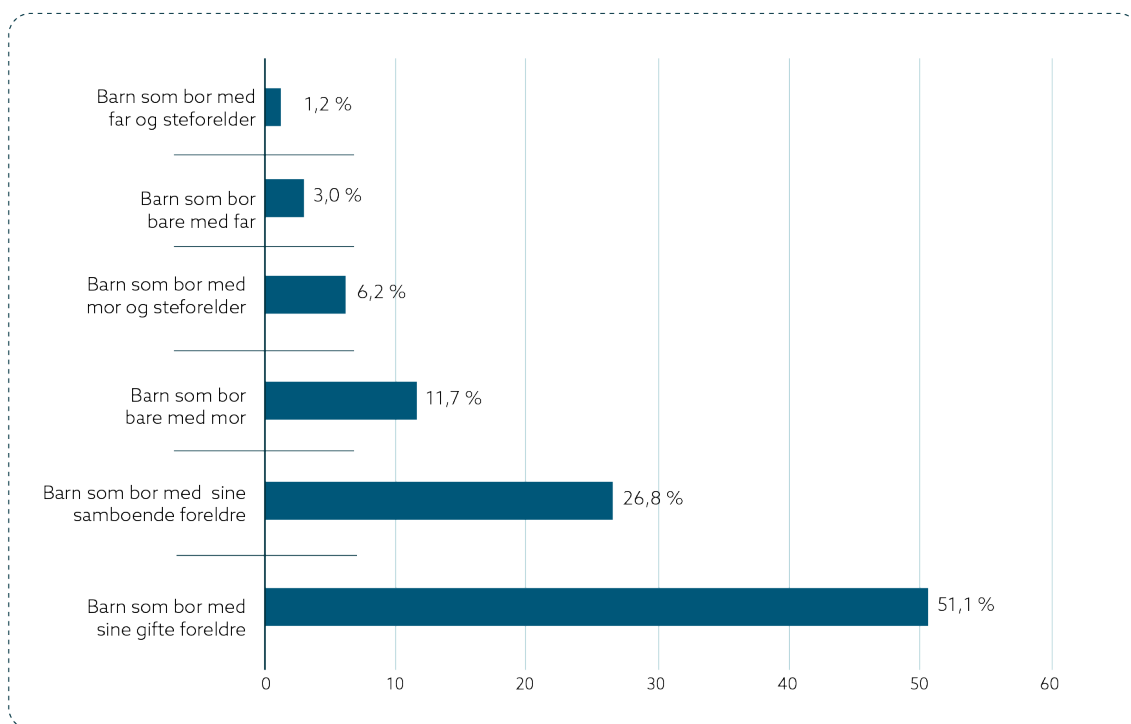
Videre i denne rapporten vil vi følge forståelsen som MR2025 vektla i workshopen. Ungt utenforskap vil videre bli brukt om unge som står utenfor «rommene» utdanning/opplæring og arbeid. I den neste delen av rapporten vil vi gå igjennom statistikk som sier noe om hvor mange unge i Møre og Romsdal som står utenfor utdanning og arbeid. I kapitlet deretter vil vi presentere statistikk for Møre og Romsdal for faktorer som tidligere forskning har vist gir risiko for å falle ut av utdanning/opplæring og ikke delta i arbeidslivet. Ved å legge en tydelig

forståelse for utenforskap til grunn, er det mulig mer presist å peke på risikofaktorer. I den siste delen av rapporten vil vi diskutere betydningen av tallene for Møre og Romsdal.

3 UTENFORSKAP I MØRE OG ROMSDAL

3.1 GENERELLE TALL FOR BARN OG UNGE I MØRE OG ROMSDAL

I 2022 bodde det 61 195 barn og unge i alderen 0-19 år i Møre og Romsdal. Dette utgjør 23 prosent av befolkningen (SSB, 2022a). Ser vi 30 år tilbake i tid var barne- og ungdomsbefolkningen i fylket 69 563 (MRFK, 2018). Den lange trenden for fylket er at det fødes færre barn i dag enn tidligere. Selv om det også er nedgang i fødsler nasjonalt er denne relativt sett mindre enn for Møre og Romsdal.

Figur 1. Barn 0-17 år etter hvem de bor sammen med, Møre og Romsdal, 2022. Prosent (SSB 06239)

Figur 1 viser at litt over 2/3 av alle barn og unge i Møre og Romsdal vokser opp i familier med begge foreldrene, mens ca. 15 prosent vokser opp i hjem med en forelder (mor/far).

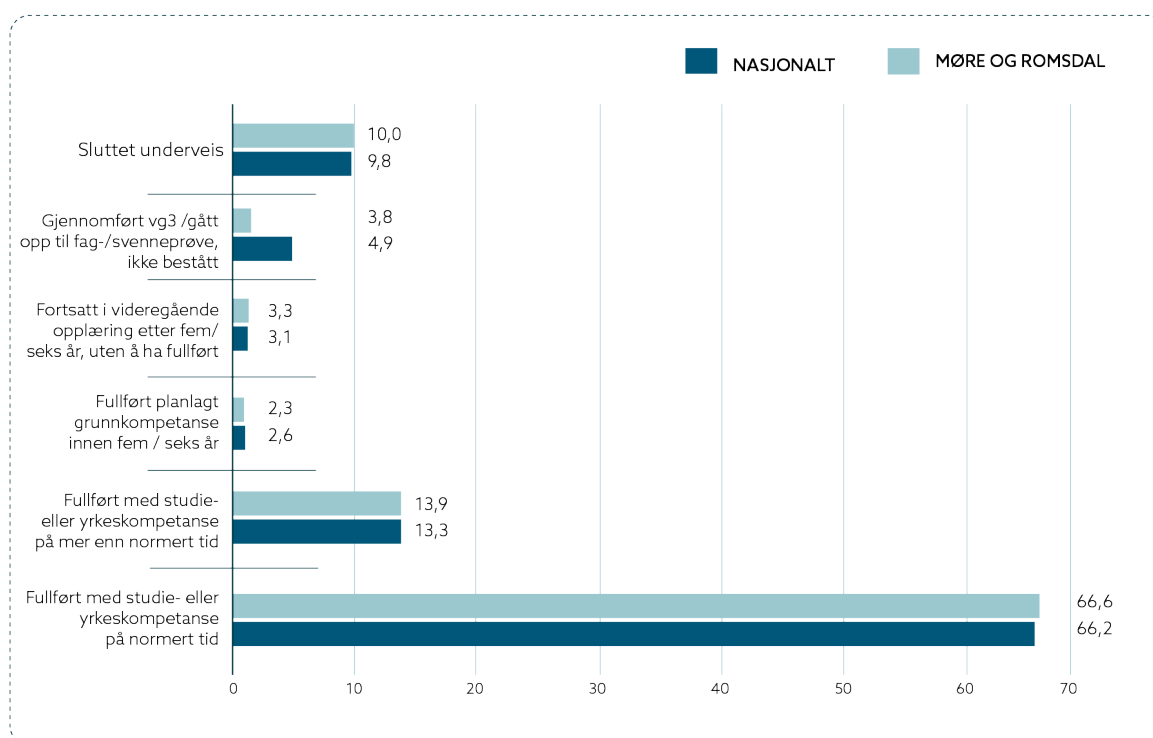
Blant barn og unge (0-19 år) i Møre og Romsdal var det i 2022 8742 med innvandrerbakgrunn. Det betyr at barn og unge med innvandrerbakgrunn utgjør 14,3 prosent av alle i aldersgruppen 0-19 år i fylket. Tilsvarende tall nasjonalt var 19,7 prosent (SSB, 2022b).

I 2018 hadde 22 av kommunene i Møre og Romsdal over 100 barn med innvandrerbakgrunn. I fylket sitt statistikknotat for 2018 beskrives det en sterk økning i antallet barn og unge med innvandrerbakgrunn i fylket. I perioden 2010 til 2018 økte antallet barn og unge mellom 0 og 19 år med innvandrerbakgrunn med 123 prosent. I 2018 hadde omkring halvparten av barn og unge med innvandrerbakgrunn sin bakgrunn fra et annet europeisk land (MRFK, 2018).

3.2 UNGE UTENFOR UTDANNING OG ARBEIDSLIV

3.2.1 UNGE UTENFOR UTDANNING OG OPPLÆRING

Av kullet som begynte i videregående opplæring i 2014 var det 67 prosent som hadde fullført med studie- eller yrkeskompetanse på normert tid i Møre og Romsdal. 14 prosent hadde fullført med studie- og yrkeskompetanse på mer enn normert tid (innen fem/seks år etter påbegynt utdanning). Det betyr at 81 prosent av elevene i Møre og Romsdal tilhørende 2014 kullet hadde fullført videregående utdanning i 2020. I tillegg planla 2 prosent å ta grunnkompetanse, mens 3 prosent var fremdeles i opplæring. Videre hadde 4 prosent gjennomført, men ikke bestått. De resterende 10 prosentene sluttet underveis, det vil si at de avsluttet opplæringen før de gjennomførte vg3 eller læretiden. Tallene for Møre og Romsdal er omtrent identiske med landet som helhet (SSB, 2022c).

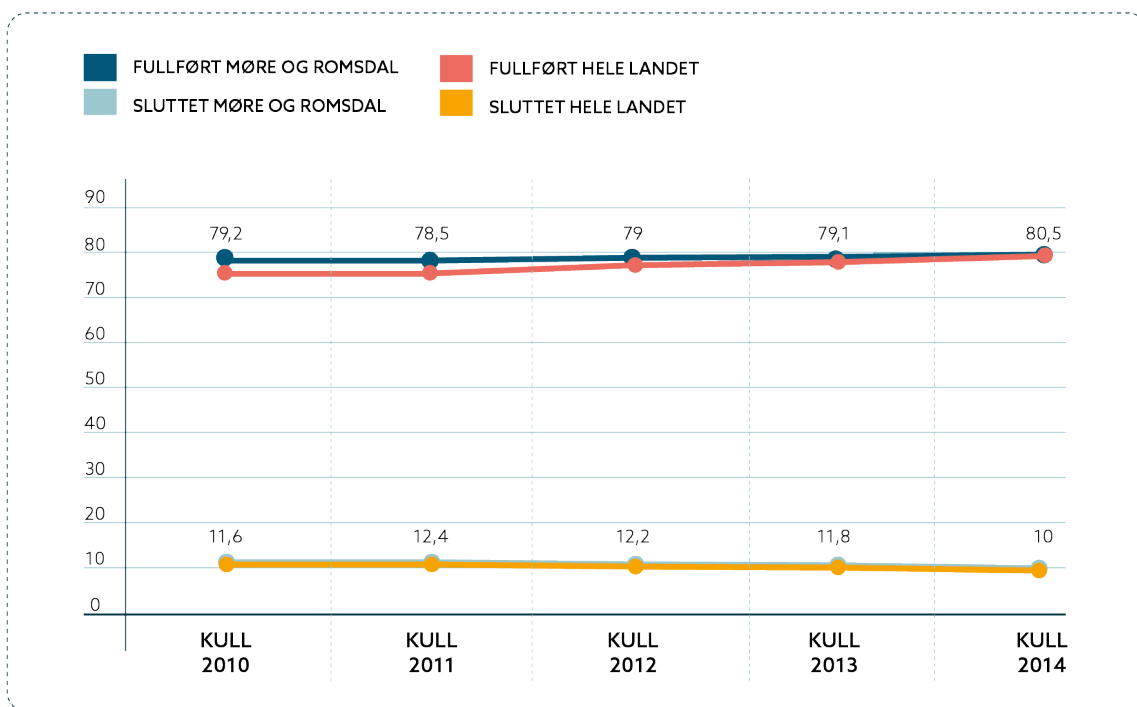

Figur 2. Gjennomføring i videregående opplæring for kullet 2014-2020, Møre og Romsdal og nasjonalt (SSB 12971)

Andelen elever som har fullført videregående opplæring i Møre og Romsdal har holdt seg stabilt siden 2010-kullet. Inkluderer vi tallene fra 2006-kullet viser de en jevn økning i andelen som fullfører fra 73 prosent til 79 prosent for 2010-kullet (SSB, 2022c). Øker vi tidshorisonten til ti år, det vil si hvor mange som har fullført ti år etter at de begynte videregående opplæring i 2010, så har andelen som har fullført økt til 85 prosent i Møre og Romsdal. Dette er litt høyere enn landet som helhet, der andelen er 82 prosent. Forskjellene gjenfinnes først og fremst på de yrkesfaglige utdanningsprogrammene (SSB, 2022d).

Blant lærlingene er det 54 prosent som har bestått fag-/svenneprøven på to år og 23 prosent etter fire år. 23 prosent av lærlingene har ikke bestått fag-/svenneprøven i løpet av lærlingløpet. Dette er litt høyere enn de nasjonale tallene som er 19 prosent (SSB, 2022e).

Andelen som slutter har i gått ned fra 12 prosent i 2011 til 10 prosent i 2014. Andelen som har sluttet i Møre og Romsdal og hele landet er omtrent identisk (nesten identisk linje i figuren under). På grunn av endrede kriterier for hva som inngår i sluttet-kategorien, gir det ikke mening å sammenlikne tallene fra før 2010-kullet (Udir, 2022a).

Figur 3. Fullføring og slutting i videregående opplæring for kullene 2010-2014, Møre og Romsdal og hele landet (Udir)

Ser vi nærmere på de ti prosentene som sluttet i 2014-kullet, gikk 13 prosent på studieforberedende utdanningsprogram, mens 87 prosent gikk på yrkesfaglige utdanningsprogram. 11 prosent av de som sluttet var gutter, mens 9 prosent var jenter. Dette er de samme tendensene som når vi ser landet under ett. Ser vi på utviklingen over tid har andelen jenter som slutter sunket siden 2010-kullet, mens det har svingt noe mer blant guttene (mellom 14,2 til 11,4 prosent). Også for studieprogrammene svinger andelen som slutter noe, pluss/minus tre prosentpoeng (Udir, 2022a).

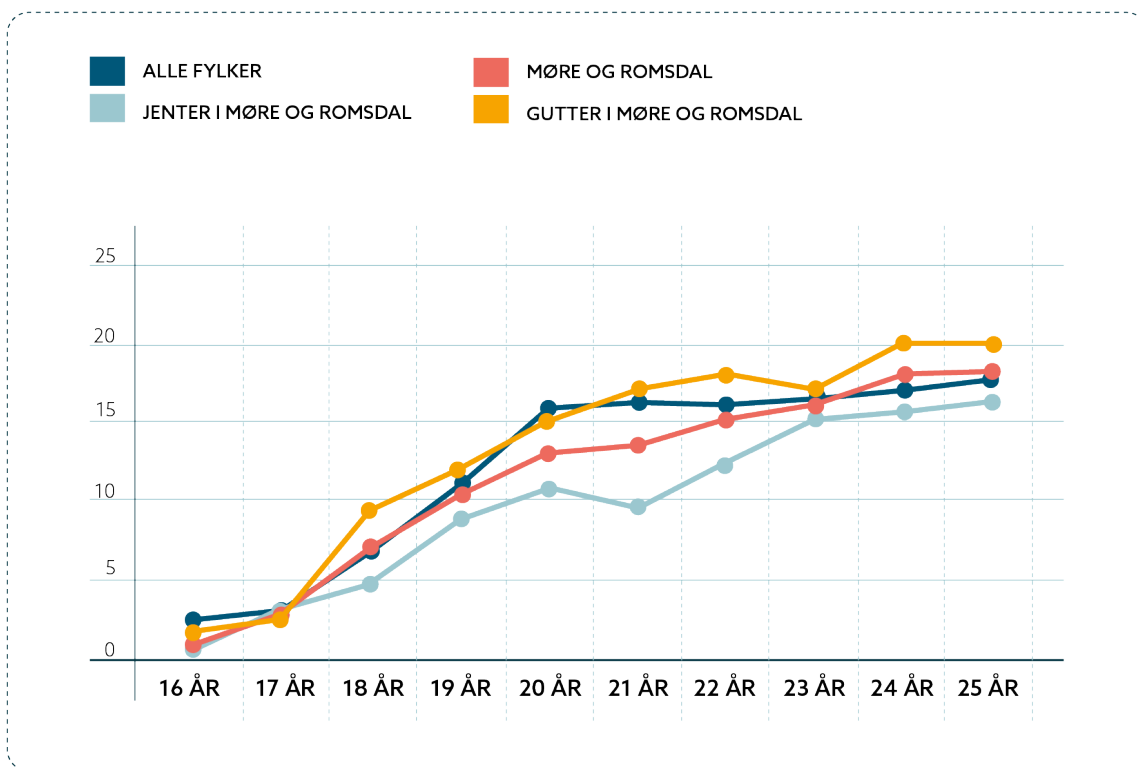
I skoleåret 2020-21 var det 2,6 prosent av elevene som sluttet i videregående opplæring i løpet av skoleåret i Møre og Romsdal (259 elever). Det tilsvarende tallet nasjonalt var 3 prosent. I Møre og Romsdal var 2,8 prosent gutter og 2,4 prosent jenter som sluttet i løpet av dette året. Det er høyest andel som slutter i løpet av vg 1, (3,2 prosent), noe som er ca 1 prosentpoeng høyere enn for vg 2 og 3 (Udir, 2022a).

I perioden 2019 og frem til i dag, har oppfølgingstjenesten i Møre og Romsdal hatt mellom 600 og 700 elever i sin målgruppe. Tabell 1 viser status på for elever som er meldt til OT i Møre og Romsdal i februar 2022. I februar 2022 hadde OT i Møre og Romsdal registrert 1453 ungdommer. Av disse var 679 i målgruppa for OT og av disse var 123 under oppfølging og veiledning (Udir, 2022b).

Tabell 1. OT statusgrupper i Møre og Romsdal februar 2022 (Udir)

	Summer av februar 2022. Møre og Romsdal
Alle målgrupper	1453
I målgruppe	679
Utenfor målgruppe	774
Avklart	510
Avklart	255
Er i militæret	10
Er syk/i institusjon	136
Har omsorg for barn	11
Ikke-formell opplæring	58
Takket nei til oppfølging	40
I aktivitet	486
Arbeidspraksis eller annet tiltak i regi av NAV	181
Elev	11
I aktivitet	243
I arbeid	1
Kombinasjonstiltak - fylkeskommunen og NAV	2
Lærling/lærekandidat/praksisbrevkandidat	3
Opplæring og arbeidspraksis i regi av fylket	45
Tilmeldt, men ikke i målgruppen	1548
Elev i grunnskolen, OT jobber forebyggende	1
Elev/lærling, OT jobber forebyggende	18
Flyttet til et annet fylke	25
Flyttet til/oppholder seg i utlandet	26
Registrert i OT ved en feil	54
Tilmeldt, men ikke i målgruppen	774
Var elev	275
Var i arbeid	288
Var lærling/lærekandidat/praksisbrevkandidat	87
Ukjent aktivitet	116
Ukjent aktivitet	116
Under oppfølging og veiledning	246
Oppfølging og veiledning	123
Under oppfølging og veiledning	123
Totalsum	4359

Utdanningsdirektoratet og SSB utarbeider hvert år indikatorer for å hvor mange ungdommer som er uten og utenfor videregående opplæring (Udir, 2022c). Med det menes ungdom er ikke deltar i videregående opplæring og som heller ikke har fullført videregående opplæring tidligere. I 2020 gjaldt dette for 11,5 prosent av ungdommene mellom 16 og 25 år i Møre og Romsdal. Andelen som er uten og utenfor videregående opplæring har gått jevnt nedover fra 2015 (15 prosent) til 2020 (11,5 prosent). Nasjonalt ligger andelen jevnt over 1 prosentpoeng over Møre og Romsdal og med den samme reduksjonen fra 2015 (17 prosent) til 2020 (13 prosent). Det er noen flere gutter enn jenter som står uten og utenfor videregående opplæring. I 2020 var det 13 prosent gutter og 10 prosent jenter. Bryter vi ned på ulike aldersgrupper er det færrest blant de yngste som står uten og utenfor videregående opplæring og flest blant de eldste (opp mot 25 år) (Udir, 2022c). Figur 3 viser aldersfordelingen blant unge uten og utenfor videregående opplæring i 2020.

Figur 4. Ungdom uten og utenfor videregående opplæring i 2020, Møre og Romsdal og alle fylker, prosent (Udir)

3.2.2 UTENFOR ARBEIDSLIV

I fjerde kvartal i 2021 var 55 prosent av unge mellom 15 og 24 år sysselsatte. Dette er en litt større andel enn i landet som helhet (53 prosent). I aldersgruppen 25 til 29 år var tallene for Møre og Romsdal og landet som helhet, identiske med 79 prosent. Sysselsatte er i denne sammenhengen regnet som alle som utførte inntektsgivende arbeid av minst én times varighet i referanseuken, samt personer som har et slikt arbeid, men som var midlertidig fraværende på grunn av sykdom, ferie eller lignende (SSB, 2022f).

I februar 2022 var det 2791 helt ledige i Møre og Romsdal. Dette utgjorde 2,1 prosent av arbeidsstyrken. Dette er litt lavere enn i landet som helhet der tilsvarende tall var 2,3 prosent. Andelen helt ledige har gått ned med 33 prosent fra 2021 til 2022 (NAV, 2022a). Historisk har andelen helt ledige i Møre og Romsdal variert mellom 1,9 prosent og 2,8 prosent, med unntak for 2020 da andelen var 4,3 prosent (NAV, 2022b). Tilsvarende svingning gjenfinnes nasjonalt og må tolkes i lys av koronapandemien. Det er flere menn enn kvinner i Møre og Romsdal som er helt ledige. 2,5 prosent av alle menn i Møre og Romsdal er helt ledige, mens tilsvarende tall for kvinner er 1,6 prosent. Også nasjonalt er det flere ledige menn enn kvinner (NAV, 2022c). I tillegg var det 1,3 prosent som var delvis ledige (NAV, 2022d). Det er flere kvinner enn menn som var delvis ledige. 1,5 prosent blant kvinnene og 1,1 prosent blant mennene (NAV, 2022e).

I aldersgruppen 19 år og yngre var det mellom 74 og 125 helt ledige, mellom 12 og 36 delvis ledige og 29 og 59 arbeidssøkere på tiltak i Møre og Romsdal i 2021 (variasjon per måned). I

aldersgruppen 20-24 år var tilsvarende tall for helt ledige mellom 284 og 604, for delvis ledige mellom 99 og 255 og for arbeidssøkere på tiltak 96 og 160 (NAV, 2022f)).

Nasjonale tall viser at det er en sammenheng mellom utdanningsnivå og arbeidsledighet. Mens det for alle mellom 15 og 74 år i 2020 var 4,1 prosent arbeidsledige, var arbeidsledigheten blant de med utdanning på grunnskolenivå 7,6 prosent og for de med utdanning på universitets- og høgskolenivå 2,8 prosent. Tilsvarende forskjell gjør seg også gjeldende hvis vi kun ser på de yngre årskullene. Arbeidsledigheten blant 25-39 åringene var for de med utdanning på grunnskolenivå 10,6 prosent, mens den for de med utdanning på universitets- og høgskolenivå var 3,5 prosent (SSB, 2022g).

Blant de 11,5 prosentene av unge mellom 16 og 25 år i Møre og Romsdal som var uten og utenfor videregående opplæring (se 3.2.1) var 5,5 prosent i arbeid, mens 6,0 prosent ikke var i arbeid i 2020. Totalt var det i aldersgruppen 1 928 ungdommer som verken var i utdanning eller arbeid og som ikke hadde fullført videregående opplæring. Nasjonalt var andelen som ikke var i arbeid 6,8 prosent (Udir, 2022c). I forrige del så vi at det var flere gutter enn jenter som var uten og utenfor videregående opplæring. Blant guttene som er uten og utenfor videregående opplæring er omkring halvparten i arbeid og halvparten utenfor arbeid (6,8 prosent i arbeid, 6,5 prosent ikke i arbeid), mens det blant jentene er litt flere som ikke er i arbeid (4,0 prosent i arbeid og 5,5 prosent ikke i arbeid). Det er tilsvarende mønster nasjonalt og også for tidligere år.

Ifølge en analyse gjort av SSB i 2017 er det stadig færre tenåringer som har erfaring fra arbeidslivet gjennom for eksempel deltidsjobb eller sommerjobb. På slutten av 1990-tallet hadde nesten tre av fire 17-åringer inntekter fra denne typen jobb, mens det i 2015 bare var om lag halvparten (Epland, 2017). Analysene til SSB viser at tilgangen på sommerjobb for skoleungdom påvirkes av konjunktorene, men at det til tross for dette er en nedgang i antallet unge med arbeidslivserfaring. Mens det tidligere (midten av 1990-tallet) var flere gutter som hadde yrkesinntekt, var det fra 2010 flere jenter som hadde dette. Andelen unge med yrkesinntekt faller med økende kommunestørrelse. Mens det i 2015 var 54 prosent av de unge som hadde yrkesinntekt i kommuner med under 5000 innbyggere, var det kun 29 prosent som hadde dette i kommuner med mer enn 50 000 innbyggere. På landsbasis var det 53 prosent av 17 åringene som hadde yrkesinntekt, mens det i Møre og Romsdal var i underkant av 60 prosent. Analysen viser videre at det er sammenheng mellom foreldrenes inntektsnivå og andelen unge som har yrkesinntekt. De ungdommene som tilhørte husholdningene med de laveste inntektene (25 % laveste) hadde kun 25 prosent yrkesinntekt, mens det blant de ungdommene som tilhørte husholdninger med høyest (25%) og nest høyest (25%) husholdningsinntekt hadde rundt 42-43 prosent yrkesinntekt. Videre er det også en forskjell mellom unge med og uten innvandrerbakgrunn. Kun halvparten så mange unge med innvandrerbakgrunn hadde egne yrkesinntekter i 2015 sammenliknet med unge uten innvandrerbakgrunn. Yrkesinntekt er i denne sammenheng registrert ut ifra selvangivelser. Det betyr at inntekt under fribeløpsgrensen på 6000,- og arbeid som ikke er innrapportert, ikke er tatt med her. Tallene er derfor noe underestimert i forhold til hvor mange som faktisk har hatt inntekt.

3.2.3 UNGE PÅ TILTAK OG STØNAD

I februar 2022 deltok 3759 personer på tiltak fra NAV i Møre og Romsdal. Av disse var 661 arbeidssøkende, 3016 hadde nedsatt arbeidsevne og 82 deltok på andre tiltak. Totalt var det 106 personer som deltok på arbeidsrettede tiltak i Møre og Romsdal som var 19 år og yngre, 555 personer var mellom 20 og 24 år, og 638 personer var mellom 25 og 29 år (NAV, 2022g).

På samme tidspunkt mottok 1338 personer under 30 år arbeidsavklaringspenger i Møre og Romsdal. Dette utgjør 3,5 prosent av befolkningen. Tilsvarende tall nasjonalt var 3,3 prosent. Møre og Romsdal ligger også litt høyere enn landet som helhet for de eldre aldersgruppene (NAV, 2022h). Nasjonalt var de vanligste diagnosegruppene i 2021 for de under 29 år angst og depresjon (27 prosent), andre psykiske lidelser (22 prosent) og lettere psykiske lidelser (22 prosent) (NAV, 2022i).

I hele befolkningen var det i 2022 10,5 prosent av befolkningen som mottok uføretrygd. I Møre og Romsdal var andelen 9,9 prosent. Blant 18-19 åringene var det 1,2 prosent av befolkningen både i Møre og Romsdal og i Norge som helhet som mottok uføretrygd. I aldersgruppen 20-24 år var det nasjonalt 2,1 prosent og i Møre og Romsdal 1,7 prosent. Og i aldersgruppen 25-29 år 3,6 prosent nasjonalt og 3,8 prosent i Møre og Romsdal. Samlet for aldersgruppen 18-24 år var det i 2020 366 personer som mottok uføretrygd (NAV, 2022j).

3.2.4 OPPSUMMERING

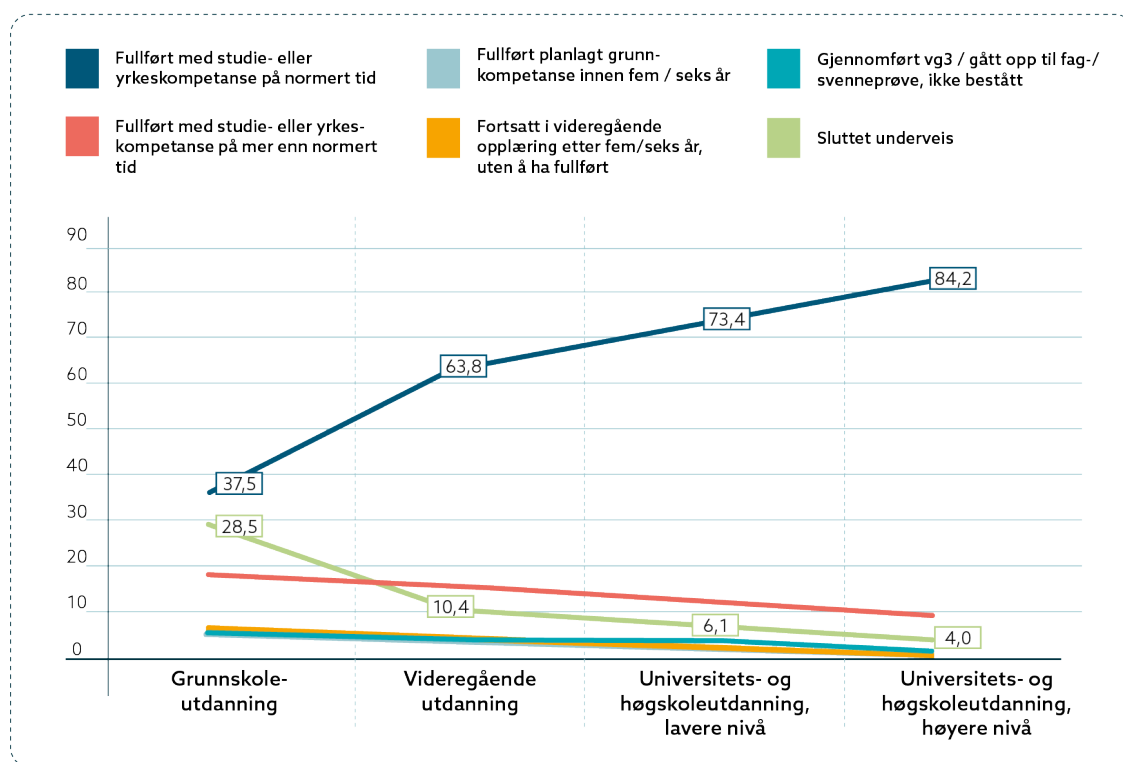
80 prosent av unge i Møre og Romsdal fullfører videregående opplæring i løpet av fem til seks år etter at de begynte på videregående. Dette øker til 85 prosent hvis vi strekker tidsperioden til ti år etter påbegynt videregående opplæring. De aller fleste av disse går videre til høyere utdanning eller begynner i arbeidslivet. Det betyr at de aller fleste er innenfor sentrale samfunnsinstitusjoner i overgangen mellom ungdoms- og voksenliv. Samtidig er det noen som ikke fullfører videregående opplæring. Hver tiende ungdom som begynner i videregående opplæring, slutter underveis. Hovedvekten av disse går på yrkesfaglige studieprogram og det er noe flere gutter enn jenter som slutter. Beregninger for 2020 viser at 12 prosent av unge mellom 16 og 25 år i Møre og Romsdal er uten og utenfor videregående opplæring. Av disse er omtrent halvparten i arbeid og halvparten ikke. Det betyr at det er i underkant av 2000 unge som verken var i utdanning eller i arbeid og som ikke hadde fullført videregående opplæring i Møre og Romsdal i 2020. Av disse var 829 kvinner og 1099 gutter. En del av disse vil være blant de rundt 1300 som mottok arbeidsavklaringspenger (under 30 år) eller blant de 366 personene som var uføretrygdede (18-24 år). Hvor mange dette utgjør, kan vi ikke si noe sikkert om, men beregninger fra NAV viser at det er en betydelig andel unge som ikke gjenfinnes i noen statistikk. Hvem dette er, hvor mange det dreier seg om eller hva de gjør, kan vi ikke si med dagens foreliggende statistikk.

4 RISIKOFAKTORER FOR UTENFORSKAP

4.1 SOSIOØKONOMISK STATUS

4.1.1 FORELDRES UTDANNINGSNIVÅ

Foreldres utdanningsnivå har stor betydning for gjennomføring av videregående opplæring. Mens 84 prosent av elevene med foreldre med høyere universitets- og høyskoleutdanning fullførte videregående opplæring med studie og yrkesfagskompetanse på normert tid i Møre og Romsdal, er tilsvarende tall for elever med foreldre med grunnskoleutdanning 38 prosent (SSB, 2022h). Når det gjelder de som har sluttet underveis er bildet motsatt. Kun 4 prosent av elevene med foreldre med høyere universitet eller høyskoleutdanning sluttet underveis, mens 28 prosent av elevene med foreldre med grunnskoleutdanning sluttet i 2020. Figuren under viser at gjennomføringsgraden øker med foreldrenes utdanningsnivå og at færre slutter jo høyere utdanning foreldrene har. Størst differanse både for gjennomføring på normert tid og for slutting er det når foreldrenes høyeste utdanningsnivå øker fra grunnskoleutdanning til videregående utdanning.

Figur 5. Gjennomføring i videregående opplæring i Møre og Romsdal, fullføringsgrad, foreldrenes utdanningsnivå, 2020 (SSB 12962)

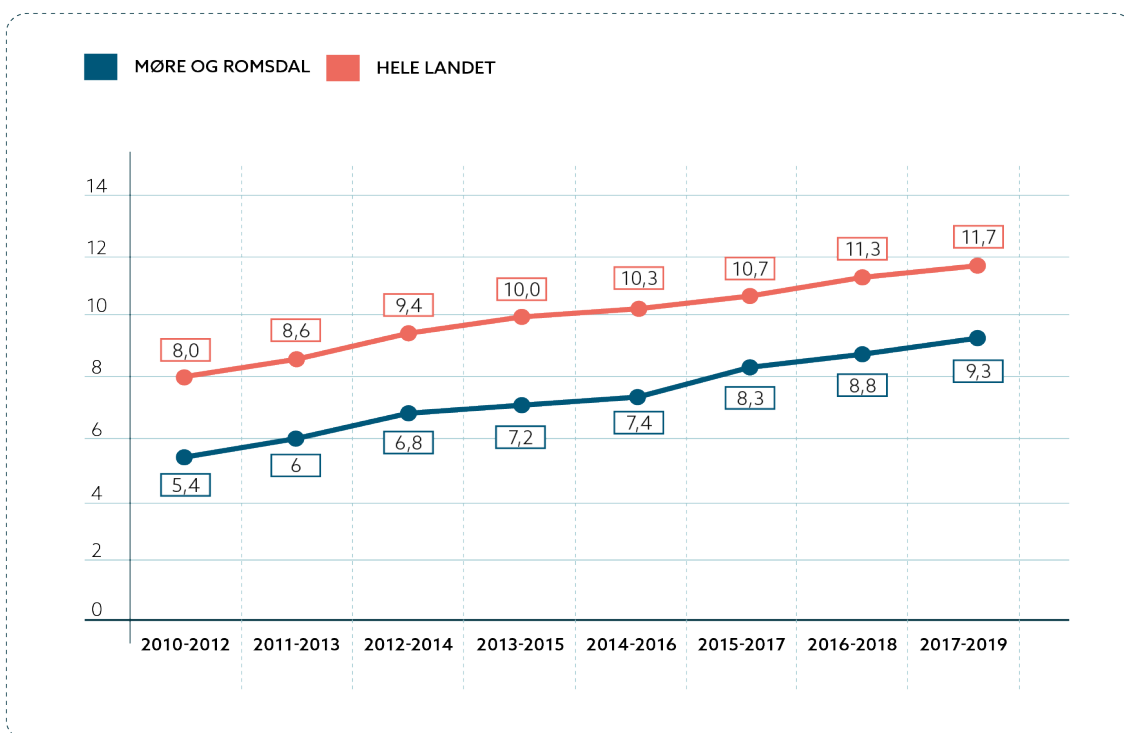
Det er færre i Møre og Romsdal enn i landet som helhet som har fullført med studie- eller yrkeskompetanse når foreldrene kun har fullført grunnskoleutdanning. Tilsvarende er det flere som har sluttet i Møre og Romsdal enn i landet som helhet, når foreldrene har utdanning på grunnskolenivå (28 prosent mot 22 prosent). Her er det særlig forskjell blant kvinnene. Det

er 10 prosentpoeng flere kvinner i Møre og Romsdal enn i landet som helhet med foreldre med grunnskoleutdanning som sluttet underveis.

Utdanningsprofilen til Møre og Romsdal viser at i 2020 så hadde 26 prosent grunnskole som høyeste utdanningsnivå, 44 prosent videregående skolenivå, 6 prosent fagskolenivå, 18 prosent kortere universitets og høgskolenivå og 6 prosent lang utdanning på universitets og høgskolenivå. Det er litt flere i Møre og Romsdal som har utdanning på videregående og fagskolenivå (50 prosent) enn nasjonalt (44 prosent), mens det er litt færre som har universitets- og høgskoleutdanning (24 prosent i Møre og Romsdal mot 31 prosent nasjonalt) (SSB, 2022i).

4.1.2 INNTEKTSNIVÅ

Inntektsnivået blant enslige forsørgere med barn er omtrent identisk i Møre og Romsdal som i landet som helhet i 2020 (SSB, 2022j). Median² inntekt etter skatt for mor/far der yngste barn var under 5 år var i Møre og Romsdal 384 000,- og for mor/far der yngste barn var mellom 5 og 17 år var 466 000,-. Her er forskjellen til nasjonale tall pluss/minus 1000 kr. For par der yngste barn var under fem år var median inntekt etter skatt 833 000,- som er 8000,- lavere enn tilsvarende tall nasjonalt. For par der yngste barn var mellom 5 og 17 år var median inntekt etter skatt 962 000,-. Dette er 7000,- lavere enn nasjonalt.

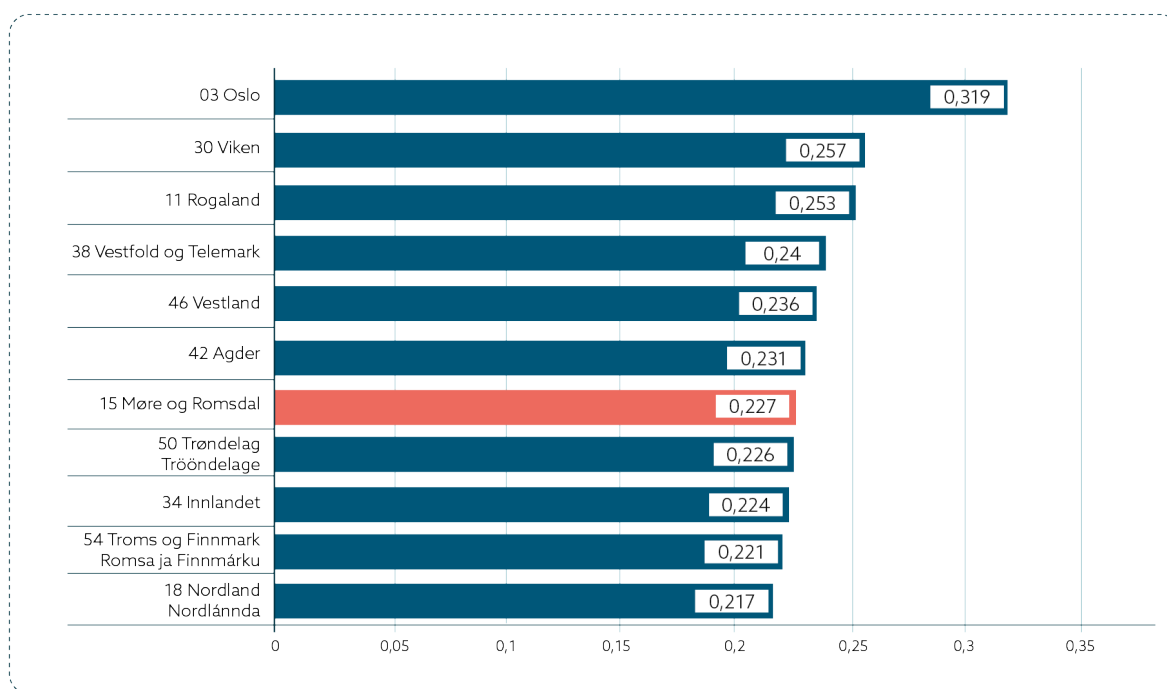
Figur 6. Personer under 18 år i privathusholdninger med årlig inntekt etter skatt per forbruksenhet, EU-skala 60 prosent. Treårsperiode. 2010-2012 til 2017-2019, Møre og Romsdal og hele landet (SSB 08764)

² Median er et sentralitetsmål som defineres som verdien til tallet som deler et utvalg i to deler slik at hver del har like mange elementer. Medianen er den midterste verdien hvis resultatene settes opp i stigende (eller synkende) rekkefølge.

Det er litt færre personer under 18 år i Møre og Romsdal som bor i husholdninger med lavinntekt enn i landet som helhet. Samtidig har det både i Møre og Romsdal og nasjonalt vært en økning i barn og unge under 18 år som vokser opp i lavinntektsfamilier. I treårsperioden 2017-2019 var det 9,3 prosent av barn og unge under 18 år i Møre og Romsdal som vokste opp i hushold som hadde 60 prosent av median inntekt. Nasjonalt var tilsvarende tall 11,7 prosent (SSB, 2022k).

Statistikknotatet fra 2018 peker på at barn som har innvandrerbakgrunn er sterkt overrepresentert i grupper med lav inntekt. Notatet viser til tall fra 2016 som viser at 5,5 prosent av barna uten innvandrerbakgrunn vokste opp i et hushold med vedvarende lavinntekt, mens det var 37,8 prosent av barna med innvandrerbakgrunn som vokste opp i tilsvarende husholdninger (MRFK, 2018).

Inntektsulikheten i Møre og Romsdal er moderat. Et vanlig mål på inntektsulikhet er Gini-koeffisienten som viser hvordan den totale inntekten etter skatt per forbruksenhet er fordelt i befolkningen. Gini-koeffisienten for Møre og Romsdal var i 2020 0,227, mens den var 0,252 i landet som helhet (SSB, 2022m). I følge bærekraftsprofilen til Møre og Romsdal er inntektsgapet mellom kjønn relativt høyt i Møre og Romsdal (MRFK, 2021).

Figur 7. Gini-koeffisienten i 2020, alle fylker (SSB 09114).

Ifølge fylkesstatistikk for Møre og Romsdal har kommunene i fylket det laveste tallet på sosialhjelpstilfeller etter innbyggertall av fylkene (MRFK, 2022). I fylket var det 22 tilfeller per 1000 innbyggere for alle aldre. Det var 7 tilfeller per 1000 innbyggere i aldersgruppen 16-17 år, 41 tilfeller per 1000 innbyggere i aldersgruppen 18-24 år og 45 i aldersgruppen 25-29 år (SSB, 2022n). Det er færre sosialhjelpstilfeller per 1000 innbyggere i hele landet enn i Møre og Romsdal for de to eldste aldersgruppene, mens det er flere i den yngste. Her er det imidlertid viktig å være klar over at det er små tall slik at enkelttilfeller kan gi store utslag i statistikken.

Tabell 2. Sosialhjelpstilfeller 2020, Møre og Romsdal og hele landet (SSB 08900)

	Sosialhjelpstilfeller per 1 000 innbyggere		Sosialhjelpstilfeller
	Møre og Romsdal	Hele landet	Møre og Romsdal
Alder i alt	22	29	4780
16-17 år	7	1	4
18-24 år	41	52	940
25-29 år	45	52	696

Utviklingen viser en reduksjon i antallet sosialhjelpsmottakere og også at utbetalingene har gått ned. Aldersgruppen 20-24 år utgjør 20 prosent av mottakerne av sosialhjelp i fylket. Fra 2015 til 2020 har antallet sosialhjelpsmottakere i fylket gått ned, mens det har blitt flere i 30-årene og i 50 årene (SSB, 2022n).

4.1.3 BOLIG

I 2020 var det 439 barnefamilier med lav inntekt og som leide og bodde trangt i Møre og Romsdal. Lav inntekt er definert som årlig disponibel ekvivalensinntekt³ under 60 prosent av medianinntekten og trangboddhet er definert som at antall rom i boligen er mindre enn antall personer eller én person bor på ett rom og at antall kvadratmeter er under 25kvm per person. Totalt bodde det 1246 barn i denne typen husholdninger. Nasjonalt var det 2 prosent av barnefamiliene som bodde slik, mens det var 3,1 prosent av barna nasjonalt som bodde i slike husholdninger (Husbanken, 2022a; Husbanken 2022b)

4.2 SKOLEFAKTORER

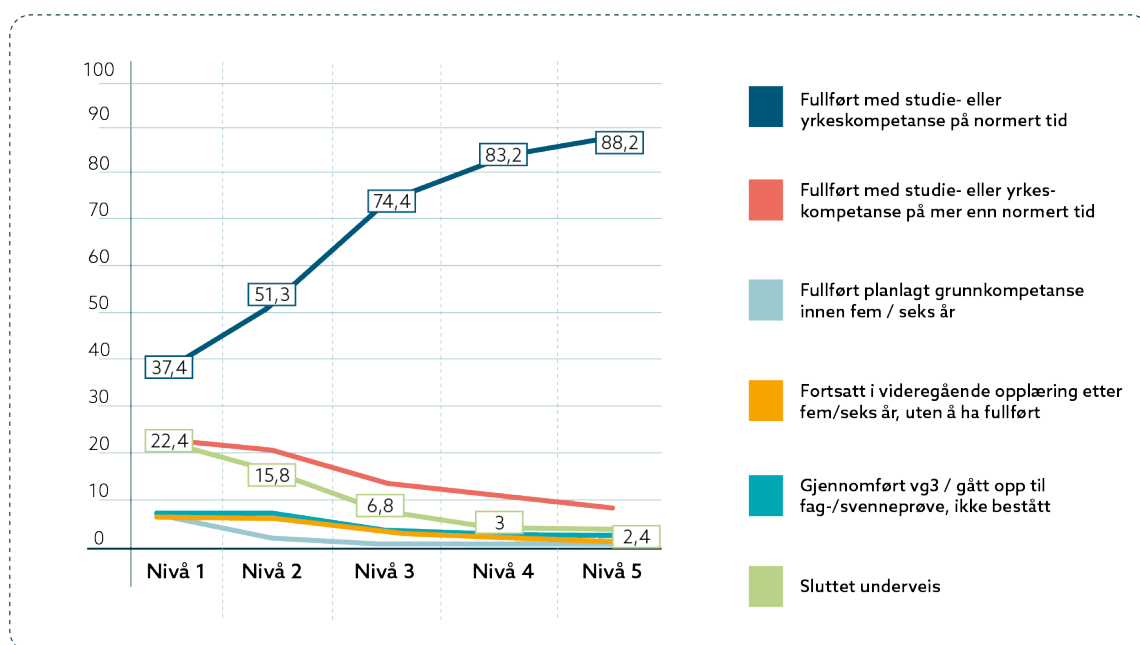
4.2.1 MESTRINGSNIVÅ

Sannsynligheten for å gjennomføre videregående opplæring øker med mestringsnivået på nasjonale prøver i engelsk, lesning og regning på 8. trinn. På ungdomstrinnet måles mestring på en femdelt skala der det til hvert nivå er laget en beskrivelse av hva elever på nivået typisk mestrer. Nivå 1 er lavest mestring, mens 5 er høyest mestring. Eksempelvis skal prøven i lesing måle i hvilken grad elevens leseferdigheter er i samsvar med beskrivelsen av lesing om grunnleggende ferdighet i læreplanen i hvert fag. Mestringsnivået i lesing, engelsk og regning var på 49 skalapoeng for 8. trinn i skoleåret 2021-22 i Møre og Romsdal. Nasjonalt var snittet ett skalapoeng høyere (Udir, 2022d).

Det er sammenheng mellom mestringsnivået og gjennomføringen av videregående opplæring. Et eksempel fra Møre og Romsdal er at blant de med høyeste mestringsnivå på nasjonal prøve i lesning på 8. trinn, fullførte 88 prosent med studie eller yrkeskompetanse på normert tid. Tilsvarende andel for de med lavest nivå i lesning var 37 prosent. Det samme mønsteret gjør seg gjeldende for engelsk og regning. Blant de som sluttet i videregående opplæring hadde 2,4 prosent høyeste nivå på lesning, mens 22 prosent hadde laveste nivå på lesning. Også her vises tilsvarende mønster gjelder for regning og engelsk (SSB, 2022o). Figur

³ Ekvivalensinntekt betyr at inntekten er justert for å kunne sammenligne husholdninger med ulik størrelse og samtidig ta høyde for stordriftsfordeler

8 viser gjennomføringen i videregående opplæring i Møre og Romsdal etter mestringsnivå i lesing i 2020.

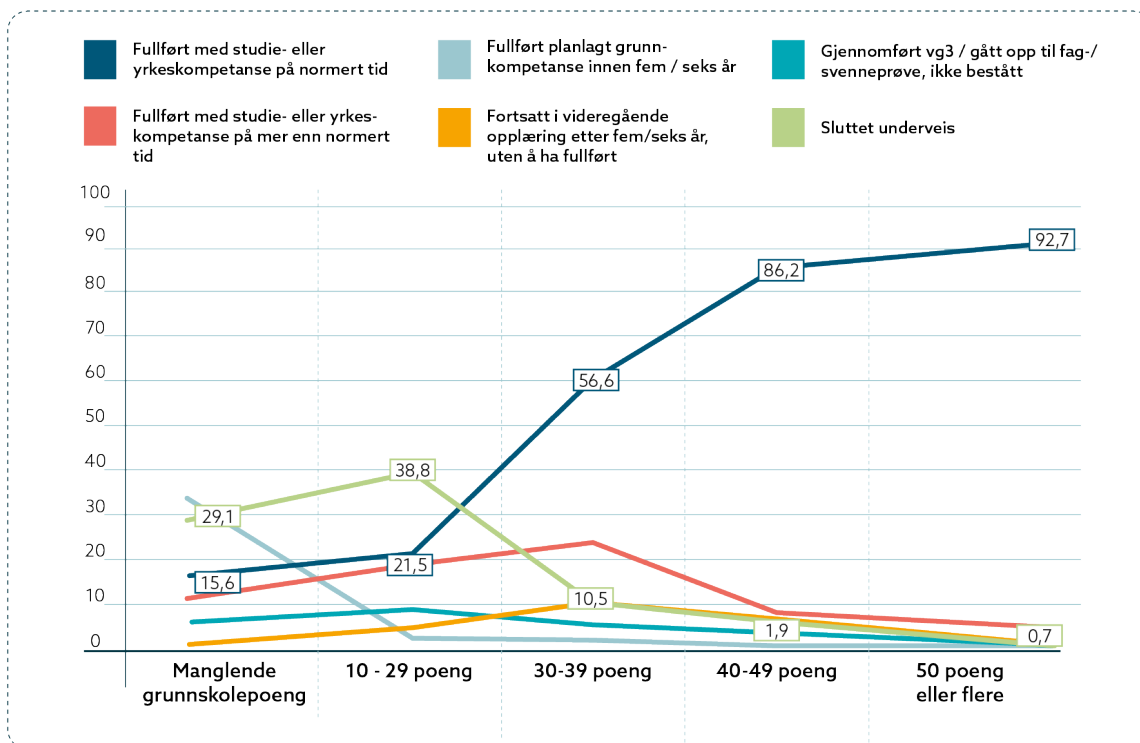
Figur 8. Gjennomføring i videregående opplæring i Møre og Romsdal etter mestringsnivå i lesing i prosent, 2020. Nivå 1 er lavest mestringsnivå, mens nivå 5 er høyeste mestringsnivå (SSB 12964)

Tabellen under viser gjennomføring etter mestringsnivå i lesing i 2020.

Tabell 3. Gjennomføring i videregående opplæring i Møre og Romsdal etter mestringsnivå lesing 8. trinn, 2020 (SSB 12964)

	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Nivå 4	Nivå 5
Fullført med studie- eller yrkeskompetanse på normert tid	95	334	845	560	328
Fullført med studie- eller yrkeskompetanse på mer enn normert tid	57	127	146	70	28
Fullført planlagt grunnkompetanse innen fem/seks år	15	8	1
Fortsatt i videregående opplæring etter fem/seks år, uten å ha fullført	14	36	32	10	2
Gjennomført vg3/gått opp til fag-/svenneprøve, ikke bestått	16	43	35	13	5
Sluttet underveis	57	103	77	20	9

Tilsvarende mønster gjør seg gjeldende når vi ser på grunnskolepoeng. Grunnskolepoengene er et samlemål for alle karakterene og regnes ut av å ta summen av alle tallkarakterene elevene får og som deretter er dividert på antallet karakterer, før det multipliseres med 10. Gjennomsnittlig grunnskolepoeng i 2021 var 43 i Møre og Romsdal. For alle elevene i hele Norge var tallet 43,3. 93 prosent blant de med 50 grunnskolepoeng eller mer fullførte med studie- eller yrkeskompetanse på normert tid, mens tilsvarende tall for de med 10-29 poeng var 22 prosent. Blant de som sluttet underveis hadde 38,8 prosent mellom 10-29 poeng og 0,7 prosent 50 eller flere poeng (SSB, 2022p).

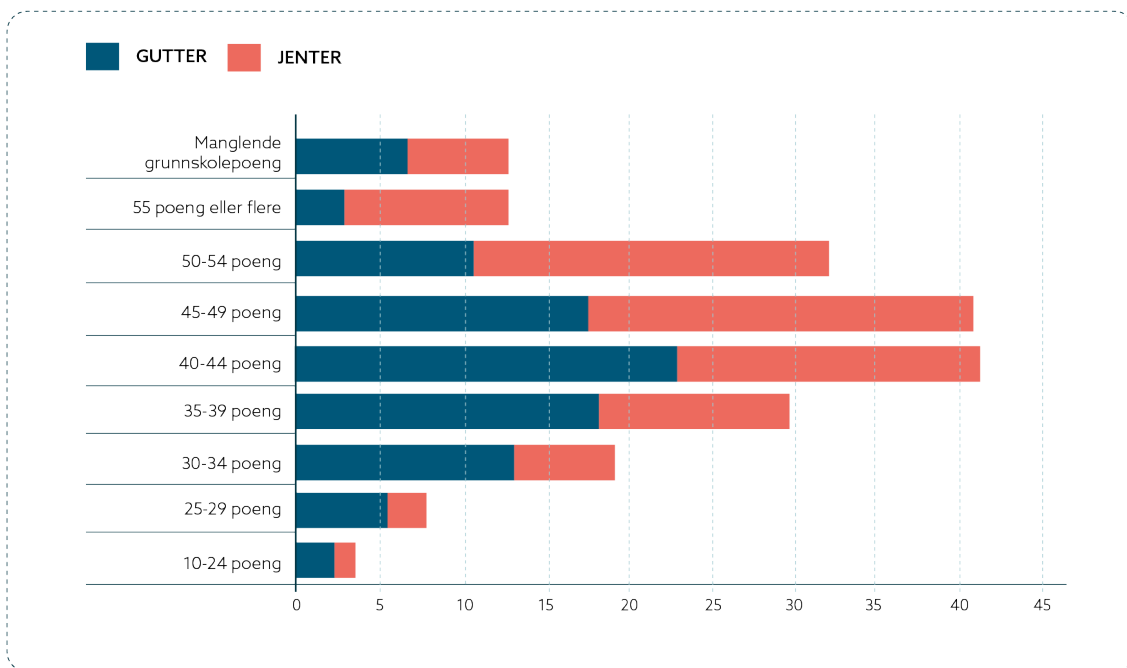

Figur 9. Gjennomføring i videregående opplæring etter fullføring og grunnskolepoeng, i prosent i Møre og Romsdal, 2020 (SSB 12967)

Tabellen under viser hvor mange elever som inngikk i hver kategori.

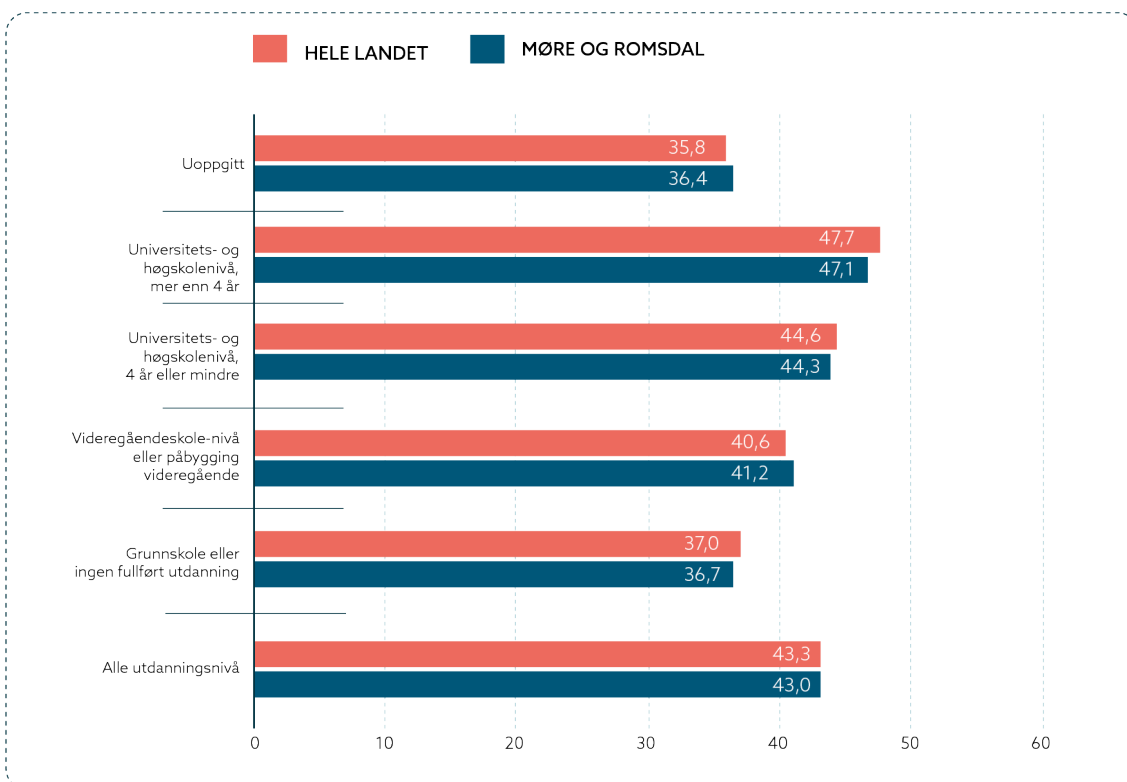
Tabell 4. Gjennomføring i videregående opplæring etter fullføring og grunnskolepoeng i Møre og Romsdal, 2020 (SSB 12967)

	Manglende grunnskolepoeng	10 - 29 poeng	30 - 39 poeng	40 - 49 poeng	50 poeng eller flere
Fullført med studie- eller yrkeskompetanse på normert tid	31	78	600	1129	407
Fullført med studie- eller yrkeskompetanse på mer enn normert tid	23	72	237	114	24
Fullført planlagt grunnkompetanse innen fem/seks år	65	10	4
Fortsatt i videregående opplæring etter fem/seks år, uten å ha fullført	11	32	50	16	1
Gjennomført vg3/gått opp til fag-/svenneprøve, ikke bestått	11	30	58	26	4
Sluttet underveis	58	141	111	25	3

Figur 10. Grunnskolepoeng i skolene i Møre og Romsdal fordelt på kjønn i 2021 (SSB 11689)

Figuren over viser at jentene i Møre og Romsdal får bedre karakterer enn guttene. I 2021 hadde jentene i snitt 45,3, mens guttene hadde 40,6 (SSB, 2022q). Ifølge statistikknotatet (MRFK, 2018) er forskjellen mellom jenter og gutter sine karakterer økende.

Figur 11. Gjennomsnittlige grunnskolepoeng i 2021 etter foreldres utdanningsnivå, Møre og Romsdal og hele landet (SSB 07495)

Figur 11 viser gjennomsnittlige grunnskolepoeng i 2021 etter foreldres utdanningsnivå. Figuren viser at gjennomsnittlige grunnskolepoeng øker med foreldrenes utdanningsnivå (SSB, 2022r).

4.2.2 SKOLEFRAVÆR

I grunnskolen registreres det kun fraværstall på vitnemålet for 10. trinn. Statistikken for dette viser fravær som median dager og median timer. I Møre og Romsdal var median dager for 10. trinn 1 dag og 3 timer, mens det nasjonalt var 1 dag og 2 timer. Jentene hadde litt høyere fravær med median 2 dager og 3 timer, mens guttene hadde median 1 dag og 3 timer (Udir, 2022e). På grunn av koronapandemien ble reglene for å fraværstalling endret slik at tallene for 2019-20 og 2020-21 ikke er sammenlignbare med tidligere år. I 2018-19 var fraværet i Møre og Romsdal 5 median dager og 4 median timer, mens det nasjonalt var 6 median dager og 5 median timer.

I Ungdataundersøkelsen har ungdomsskoleelevene svart på om hvor mange ganger de har skulket siste år (Ungdata, 2017). Blant elevene i Møre og Romsdal svarte 77 prosent i 2017 at de aldri hadde skulket, mens 11 prosent hadde skulket en gang, 8 prosent 2 til 5 ganger og 4 prosent mer enn 6 ganger. Nasjonalt var det 80 prosent som aldri hadde skulket, mens 9 prosent hadde skulket 1 gang, 7 prosent 2 til 5 ganger og 4 prosent mer enn 6 ganger. Trenden nasjonalt er at færre ungdomsskoleelever skulker i dag enn tidligere.

Tall fra utdanningsdirektoratet viser at gjennomsnittlig fravær for skoleåret 2020-21 for videregående opplæring var 1 median dag og 5 median timer i Møre og Romsdal og 0 median dager og 8 median timer nasjonalt (Udir, 2022f). Antall dager og timer fravær viser det totale fraværet elevene har hatt på vitnemålet eller kompetansebeviset. Samtidig er det viktig å ta med at elevene kan kreve at inntil 10 prosent skoledager dokumentert fravær per skoleår ikke føres på vitnemålet. Dersom elevene bruker opp denne kvoten skal også det dokumenterte fraværet føres på vitnemålet. På grunn av koronapandemien ble reglene for fraværstalling endret i 2019-20 og 2020-21. Disse årene er derfor ikke sammenlignbare med årene før. I skoleåret 2018-19 var fraværet 3 median dager og 9 median timer i Møre og Romsdal, mens det nasjonalt var 3 median dager og 11 mediantimer.

4.3 PSYKISK HELSE

I 2020 var det 2618 pasienter i psykisk helsevern mellom 0-17 år i Møre og Romsdal⁴. Dette utgjør 47 pasienter per 1000 innbyggere i aldersgruppen i fylket. Dette er omtrent identisk som for Norge som helhet (47 per 1000 innbyggere) og som for Helse Midt-Norge (48 per 1000 innbyggere). Tilsvarende var 1284 pasienter i psykisk helsevern aldersgruppen 18-22 år i Møre og Romsdal. Dette utgjør 77 pasienter per 1000 innbyggere. Nasjonalt var andelen 81 og for Helse Midt-Norge 84 per 1000 innbyggere. Det er altså litt færre pasienter per 1000

⁴ Individbaserte opplysninger om behandling utført i spesialisthelsetjenester og som er innrapportert til Norsk pasientregister.

innbyggere i Møre og Romsdal for aldersgruppen 18-22 år enn både for hele Helse Midt-Norge og for landet som helhet (Helsedirektoratet, 2022).

I aldersgruppen 0-17 år er det flere gutter enn jenter som mottar tjenester innen psykisk helsevern. I 2020 var det 50,2 gutter per 1000 innbyggere, mens det var 44,9 jenter per 1000 innbygger. For de som er litt eldre, det vil si mellom 18 og 22 år er bildet motsatt. I denne aldersgruppen var det 98,6 kvinner per 1000 innbyggere som mottok tjenester innen psykisk helsevern, mens det tilsvarende tallet for menn var 57,9. For begge aldersgruppene gjenfinnes tilsvarende mønster nasjonalt (ibid).

Det dominerende behandlingstilbudet nasjonalt er poliklinisk helsehjelp. Kun fire prosent av pasientene som ble behandlet i psykisk helsevern for barn og unge i 2021, var innlagt i en døgnavdeling. Nasjonalt økte antallet polikliniske kontakter med 9 prosent fra 2020 til 2021. Noe av dette tilskrives koronapandemien. 13 prosent av henvisningene til psykisk helsevern var akutte henvendelser i 2021 (Helsedirektoratet, 2021). Det er kjønnsforskjeller i alder og årsakene til henvisningene for gutter og jenter. En stor andel gutter henvises i barneskolealder og den vanligste henvisningsgrunner er ADHD, mens for jenter blir hovedvekten henvist i ungdomsskolealder med grunner som mistanke om depresjon eller mistanke om angstlidelse (Helsedirektoratet, 2021). Andelen jenter i alderen 15-17 år som får diagnoser i BUP har steget fra 5 prosent i 2011 til 7 prosent i 2016 (FHI, 2022).

Ifølge Folkehelseinstituttet er det ikke klart hva som ligger bak økningen i diagnostiserte psykiske lidelser hos tenåringsjenter. Men de tilskriver ikke økningen i endrede henvisnings- og diagnosepraksis (ibid).

De vanligste psykiske lidelsene blant barn og unge er depresjon, angstlidelser, tilpasningsforstyrrelser, spiseforstyrrelser, psykisk utviklingshemming, hyperkinetisk forstyrrelse (ADHD), autismespekterforstyrrelser, andre utviklingsforstyrrelser, atferdsforstyrrelser og tic-lidelser (FHI, 2022).

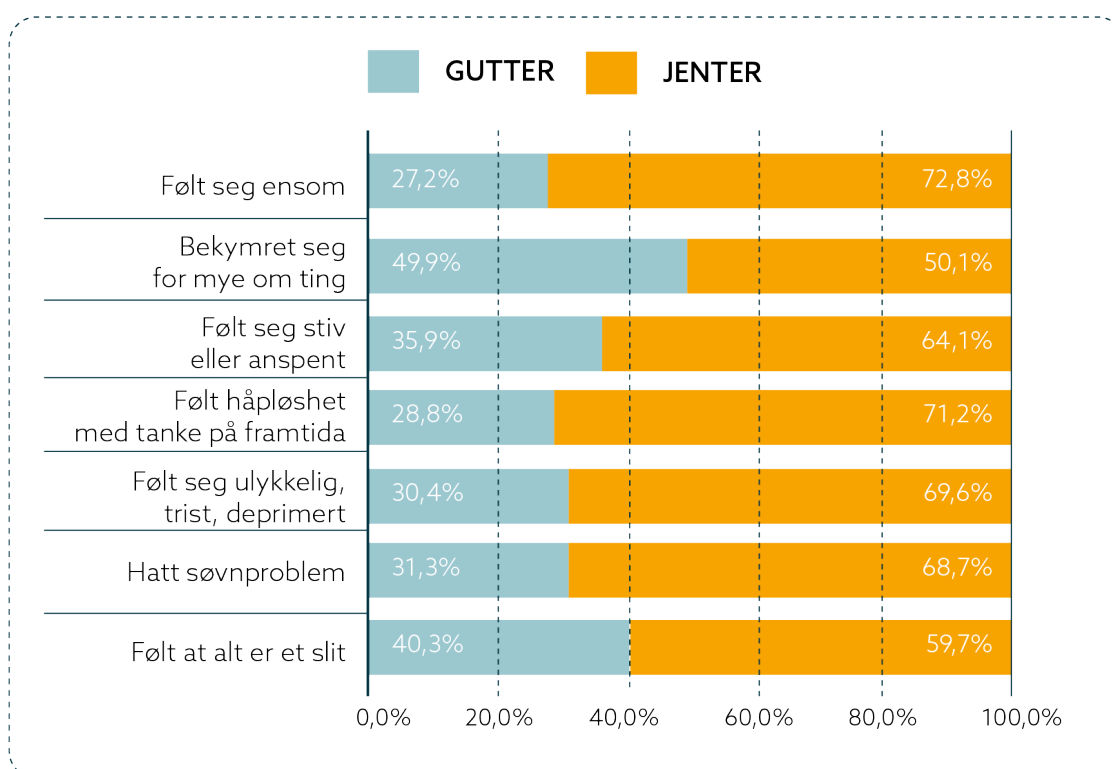
I tillegg til registerbaserte data som pasientregisteret som sier noe om bruk tjenester innen psykisk helsevern, gjennomføres det ulike spørreundersøkelser der respondentene blir bedt om å svare på spørsmål om psykisk helse. Et eksempel på en undersøkelse som inkluderer selvrapportert psykisk helse, er Ungdata. Ungdata er en undersøkelse som gjennomføres jevnlig i mange ungdomsskoler og videregående skoler i Norge. For ungdomsskolen i Møre og Romsdal finnes det en samlet fylkesrapport fra 2017 (Ungdata, 2017). I tillegg har vi fått tilgang til nøkkeltall for videregående skoler for Møre og Romsdal fra Korus som administrerer undersøkelsene i Møre og Romsdal på vegne av Nova/OsloMet (Ungdata, 2022).

Ungdatatallene for videregående i Møre og Romsdal (2020-22) viser at 12 prosent av de som har svart på undersøkelsen har vært minst en gang hos psykolog de siste 12 måneder. 21 prosent har benyttet helsestasjon for ungdom minst en gang siste 12 måneder og 30 prosent har svart at de har vært minst en gang hos helsesykepleier på skolen de siste 12 måneder (Ungdata, 2022).

Blant de som svarte på ungdataundersøkelsen på ungdomsskolen i 2017 i Møre og Romsdal svarte 10 prosent at de har brukt psykolog en eller flere ganger siste året. 13 prosent hadde

brukt helsestasjon for ungdom en eller flere ganger siste året og 33 prosent hadde benyttet helsesøster på skolen en eller flere ganger siste året (Ungdata, 2017).

22 prosent av elevene i ungdomsskolene i Møre og Romsdal svarte i 2017 at de hadde vært plaget av ensomhet i løpet av siste uke. Tilsvarende nasjonale tall er 18 prosent. Blant videregående skoleelevene i Møre og Romsdal svarte 27 prosent i 2020-22 at de var mye plaget av ensomhet siste uke (Ungdata, 2017). Figuren under viser hvordan elevene på videregående i Møre og Romsdal har svart på hvordan de har opplevd sin psykiske helse siste uke. Nesten halvparten av elevene har svart at de har vært mye plaget med å bekymre seg for ting siste uke. 40 prosent har vært mye plaget av at de har følt at alt er et slit og 36 prosent har vært mye plaget av at de har følt seg stiv eller anspent (Ungdata, 2022).

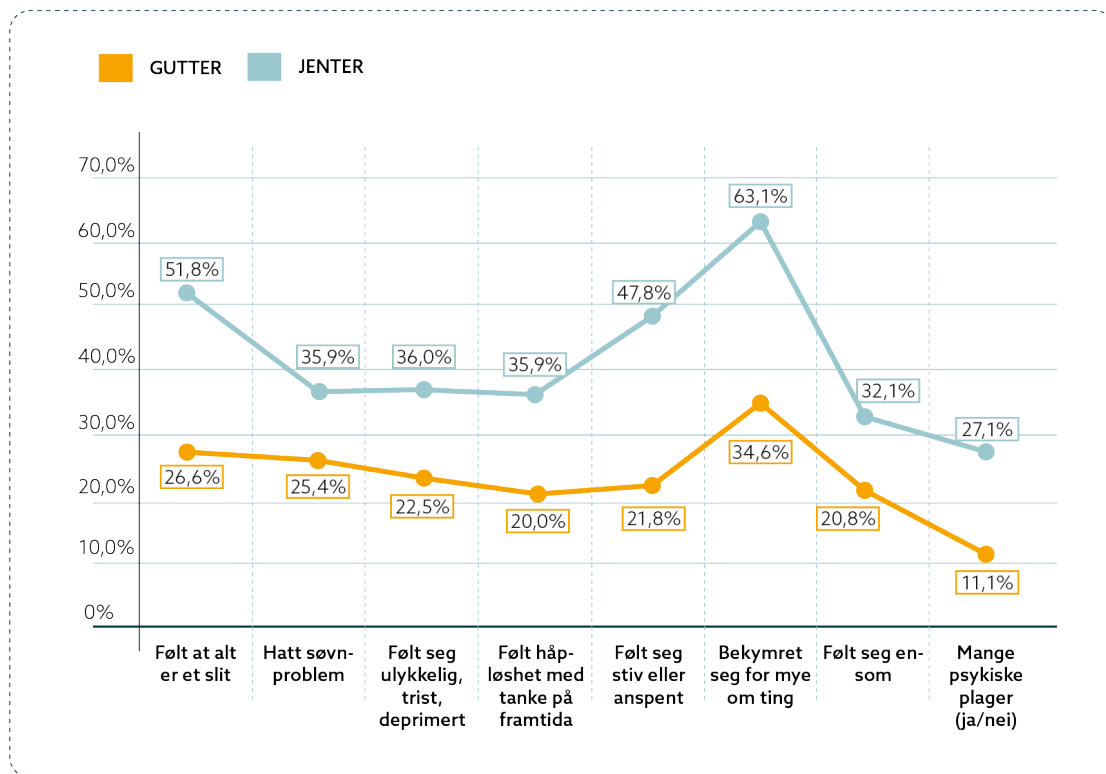

Figur 12. Psykisk helse Ungdata videregående skoler i Møre og Romsdal 2020-2022. Prosent. N=3837-4764 (Ungdata)

Videre har 20 prosent av elevene i videregående i Møre og Romsdal svart at de har mange psykiske plager (Ungdata, 2022).

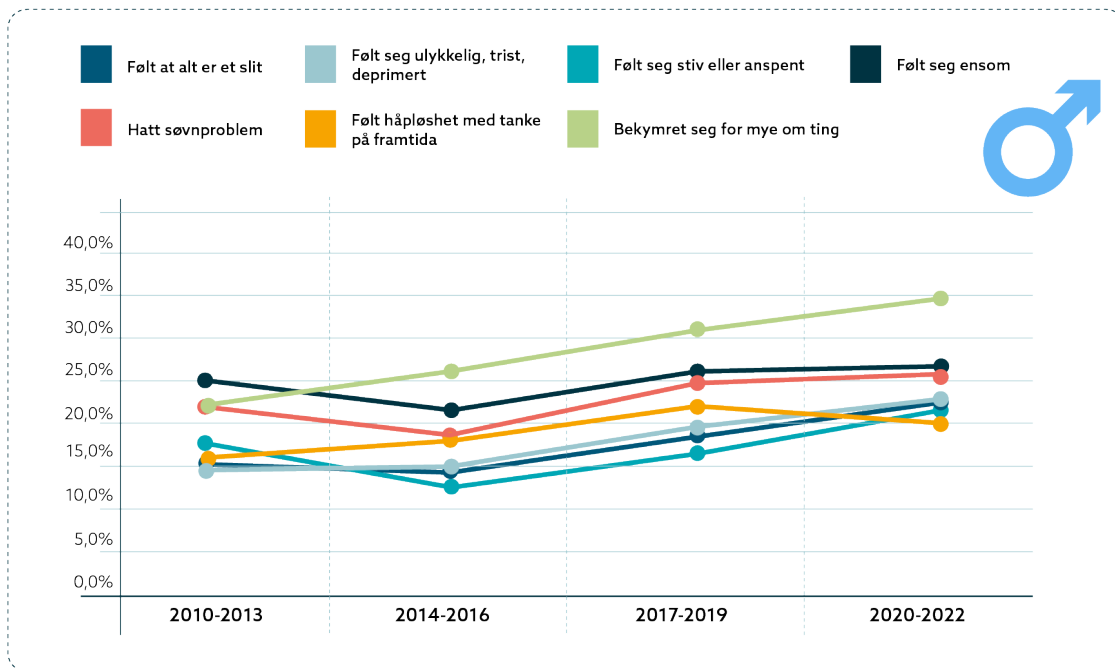
Det er store kjønnsforskjeller mellom gutter og jenter i videregående opplæring når det gjelder hvor plaget de har vært med psykisk helse siste uke (Ungdata, 2022). Figur 13 viser til dels store kjønnsforskjeller. Mens 63 prosent av jentene har svart at de har vært mye plaget av at de har bekymret seg for ting, har 35 prosent av guttene svart det samme. 48 prosent av jentene har svart at de har vært mye plaget av at de har følt seg stiv eller anspent, er det kun 22 prosent av guttene som har svart det samme. Mens 52 prosent av jentene har svart at de har vært mye plaget av at de har følt at alt er et slit, har 27 prosent av guttene svart det

samme. Mens 27 prosent av jentene har svart at de har mange psykiske plager, er det 11 prosent av guttene som har svart det samme.

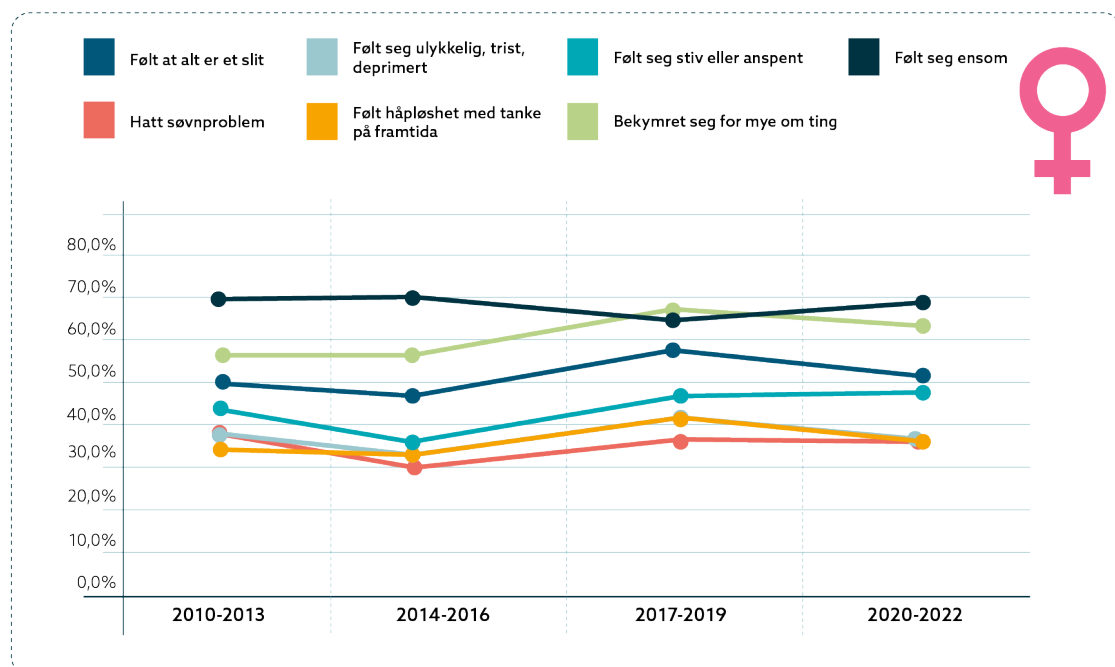
Figur 13. Mye plaget med psykisk helse, jenter og gutter, prosent, videregående skole, Møre og Romsdal 2020-22 (Ungdata)

Figur 14 viser utviklingen over tid i andelen gutter som har vært mye plaget med psykisk helse i Møre og Romsdal. Figuren viser at flere gutter opplever å være plaget over tid fra 2010-13 til 2020-22 (Ungdata, 2022).

Figur 14. Andelen gutter som opplever å ha vært mye plaget med psykisk helse i Møre og Romsdal (Ungdata)

Figuren under viser tilsvarende utvikling for jentene i Møre og Romsdal. Figuren viser at flere jenter har svart at de har psykiske helseplager, men at utviklingen over tid er ikke like tydelig. På flere av spørsmålene svinger svarene over tid (Ungdata, 2022). Dette avviker fra Ungdata-tallene nasjonalt der det rapporteres om økende psykiske helseplager blant jentene.

Figur 15. Andelen jenter som opplever å ha vært mye plaget med psykisk helse i Møre og Romsdal (Ungdata)

Også Folkehelseundersøkelsen for Møre og Romsdal (Knapstad et al, 2021) viser at unge kvinner har dårligere psykisk helse enn menn i samme aldersgruppe (18-29 år) og den er også

dårligere enn for andre aldersgrupper. Sammenlignet med eldre aldersgrupper, har de unge i Møre og Romsdal større problemer med søvn og de mer ensomme.

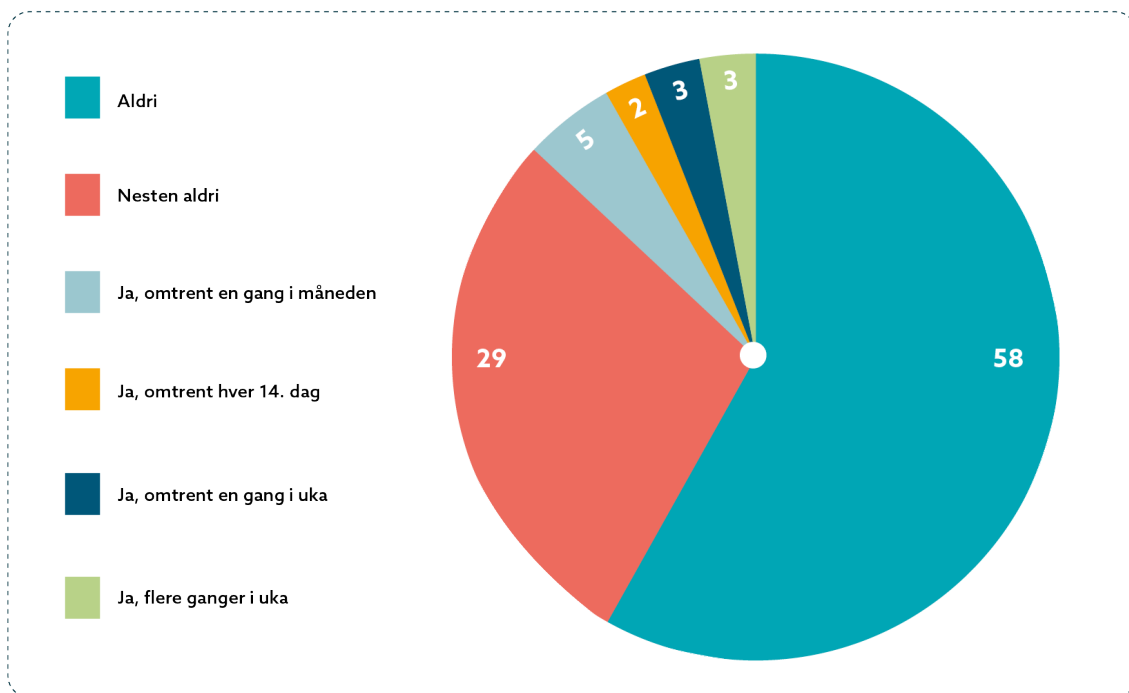
4.4 PSYKOSOSIALE RISIKOFAKTORER

88 prosent av elevene på videregående i Møre og Romsdal har svart at du trives på skolen i 2020-22. Dette er litt lavere enn foregående undersøkelser der andelen som trives har vært rundt 92-93 prosent (Ungdata, 2022). I Elevundersøkelsen svarer elevene på en rekke påstander om elevens skole- og læringsmiljø på en femdelt skala der høy verdi betyr positivt resultat. Når det gjelder trivsel har elevene i Møre og Romsdal svart i gjennomsnitt 4,3 de siste tre skoleårene noe som er tilnærmet identisk med landet som helhet (Udir, 2022g). Et snittsvar på 4,3 må tolkes at elevene trives relativt bra på skolen.

Blant elevene på ungdomsskolen svarte 91 prosent av elevene i 2017 at de trives på skolen. 64 prosent var helt enig i at de trives på skolen, mens 27 prosent var litt enig. Elevene er mer fornøyd på 8. trinn enn på 10. trinn. Det er kun små kjønnsforskjeller (Ungdata, 2017). På elevundersøkelsen svarte både elevene på 7. trinn og 10. trinn i Møre og Romsdal 4,1 i gjennomsnitt (Udir, 2022h).

Når det gjelder spørsmål om mobbing viser elevundersøkelsen at færre elever i videregående opplæring i Møre og Romsdal, svarer at de opplever mobbing på skolen (Udir, 2022i). 2,6 prosent svarte i skoleåret 2021-22 at de opplevde mobbing på skolen 2-3 ganger i måneden eller oftere. Det tilsvarende nasjonale tallet var 3,3 prosent. For siste skoleår svarte 1,6 prosent at de har blitt mobbet av andre elever på skolen de siste månedene, 1,0 prosent at de er blitt mobbet av voksne på skolen de siste månedene og 1,1 prosent har blitt mobbet digitalt. I Ungdataundersøkelsen for videregående i Møre og Romsdal har 4,9 prosent svart at de har blitt utsatt for mobbing på skolen eller i fritiden hver 14. dag eller oftere og 2,3 prosent har svart at de blir mobbet, truet eller utestengt på nett hver 14. dag eller oftere. Samtidig er det 2,4 prosent som har svart at de mobber andre unge på skolen eller i fritiden hver 14. dag eller oftere (Ungdata, 2022).

Når det gjelder grunnskolen har 7,8 prosent av elevene på 7. trinn svart at de blir mobbet 2-3 ganger i måneden eller oftere. Tilsvarende tall for 10. trinn er 5,3 prosent. For 7. trinn er dette nesten identisk med landet som helhet, mens det så vidt er lavere for 10. trinn. På 7. trinn svarer 6,5 prosent av elevene i Møre og Romsdal at de er blitt mobbet av andre elever på skolen de siste månedene, 1,0 prosent av de er blitt mobbet av voksne på skolen de siste månedene og 3,5 prosent svarer at de er blitt mobbet digitalt de siste månedene. På 10. trinn har 3,8 prosent av elevene i Møre og Romsdal svart at de er blitt mobbet av andre elever på skolen de siste månedene, 2,1 prosent av det er blitt mobbet av voksne på skolen de siste månedene og 2,0 prosent at de er blitt mobbet digitalt de siste månedene (Udir, 2022j). I Ungdataundersøkelsen for ungdomsskolen svarte i 2017 58 prosent at de aldri selv er utsatt for plaging, trusler eller utfrysning av andre unge på skolen eller i fritiden (Ungdata, 2017). Figur 16 viser at det er 8 prosent av elevene på ungdomsskolene i Møre og Romsdal som opplevde plaging, trusler eller utfrysning hver 14. dag eller oftere i 2017. Tallene for Møre og Romsdal er i stor grad sammenfallene tilsvarende tall nasjonalt.

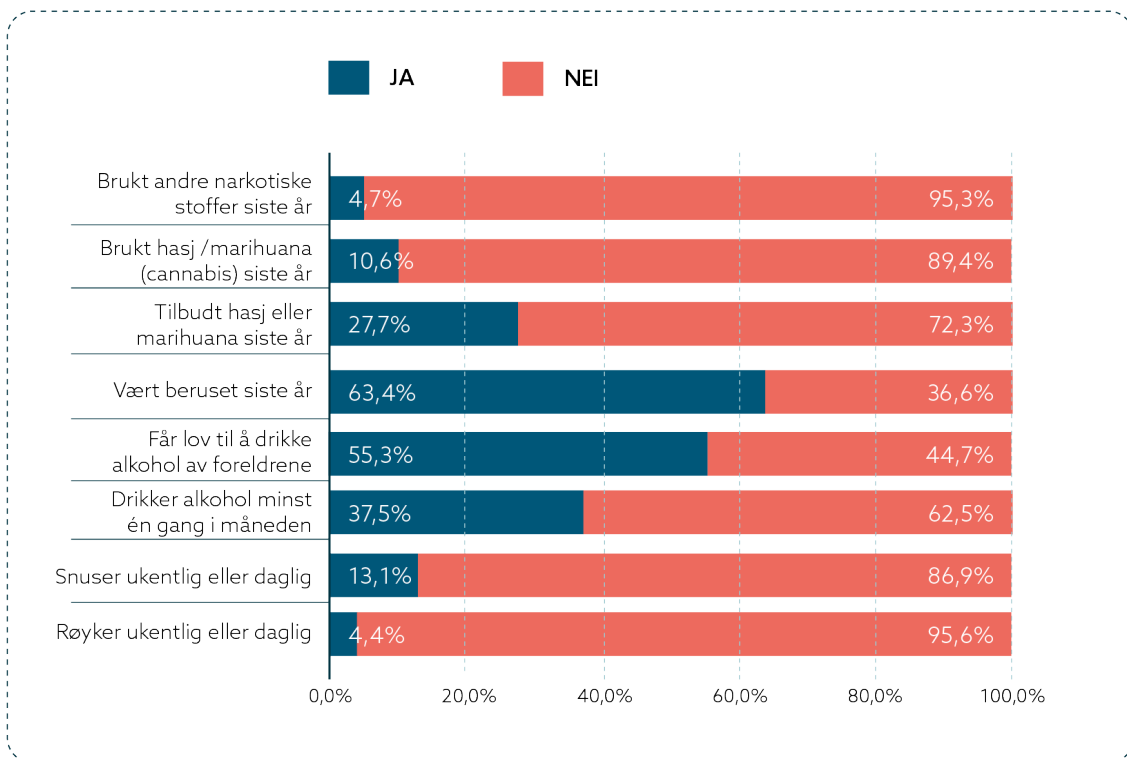

Figur 16. Blir du selv utsatt for plaging, trusler eller utfrysning av andre unge på skolen eller i fritiden. Ungdomsskoler i Møre og Romsdal. Prosent (Ungdata)

Ungdatatallene for videregående i Møre og Romsdal viser at 16 prosent av elevene har svart at de har blitt sparket, ristet hardt, lugget eller lignende av en ungdom minst en gang siste året. 3,4 prosent har svart at de er blitt truet, angrepet eller ranet av en ungdom med gjenstander eller våpen minst en gang siste året. 3,7 har svart at de har blitt slått av en voksen i familien med vilje minst en gang siste året og 3 prosent av sett eller hørt en voksen i familien bli slått, spraket, ristet hardt eller lugget av en annen voksen i familien minst en gang siste år (Ungdata, 2022).

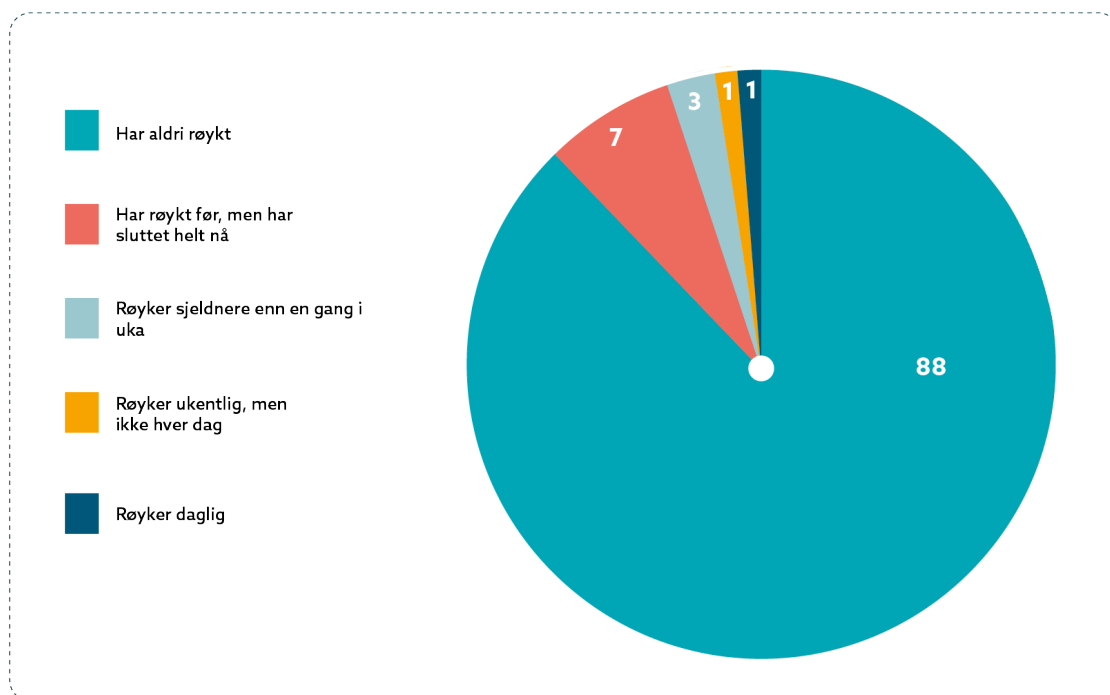
4.5 HELSEADFERD/RUS

63 prosent av elevene på videregående svarte i Ungdataundersøkelsen i Møre og Romsdal (2020-22) at de hadde vært beruset siste år. 38 prosent svarte at de drikker alkohol minst én gang i måneden. 10 prosent hadde brukt hasj/marihuana siste år og 4,7 prosent hadde brukt andre narkotiske stoffer. 4 prosent av elevene svarte at de røyket ukentlig eller daglig, mens det er noen flere, 13 prosent som snuser ukentlig eller daglig (Ungdata, 2022).

Figur 17. Bruk av tobakk og rusmidler. Videregående skoler i Møre og Romsdal, 2020-22. Prosent (Ungdata)

88 prosent av elevene på ungdomsskolen i Møre og Romsdal svarte i 2017 hadde de aldri hadde røykt. 2 prosent har svart at de røyker ukentlig eller oftere. Tallene for Møre og Romsdal er omtrent identiske som for hele landet. Svarende for snusing i Møre og Romsdal er omtrent identiske som for røyking (Ungdata, 2017).

Figur 18. Prosentandel av ungdomsskoleelever i Møre og Romsdal som røyker, 2017 (Ungdata)

86 prosent av elevene på ungdomsskolen i Møre og Romsdal svarte i 2017 at de aldri hadde drukket så mye siste året at de tydelig hadde følt seg beruset. 5 prosent hadde gjort dette én gang, mens 8 prosent hadde drukket så mye 2 eller flere ganger i løpet av det siste året. Det er kun små forskjeller fra de nasjonale tallene. Det er flere som har vært tydelig beruset blant elevene på 10. trinn enn på 8. trinn. Det er noen flere jenter (15 prosent) enn gutter (12 prosent) som har vært tydelig beruset siste år. To prosent av elevene på ungdomsskolene i Møre og Romsdal svarte i 2017 at de hadde brukt hasj eller marihuana i løpet av siste år (Ungdata, 2017).

4.6 BARNEVERN

Barnevernet i Møre og Romsdal mottok i løpet av 2020 2513 meldinger. Dette tilsvarer 35,1 meldinger per 1000 barn. Dette er 4,4 færre meldinger per 1000 barn enn i landet som helhet. Både i Møre og Romsdal og i landet som helhet mottok barnevernet flest meldinger i aldersgruppen 13-17 år, der barnevernet i Møre og Romsdal mottok 48,7 meldinger per 1000 barn (SSB, 2022s). En melding innebærer at barnevernet får en henvendelse som de så må vurdere om de skal legge bort eller om de skal starte en undersøkning.

Tabell 5. Meldinger til barnevernet i 2020, Møre og Romsdal og hele landet (SSB 10673)

	Møre og Romsdal		Hele landet	
	Meldinger i løpet av året	Meldinger i løpet av året per 1 000 barn	Meldinger i løpet av året	Meldinger i løpet av året per 1 000 barn
Alder i alt	2513	35,1	56802	39,5
0-2 år	265	34,1	5969	36,3
3-5 år	375	43,7	8850	49,4
6-12 år	1023	46,2	23615	52,6
13-17 år	802	48,7	17223	53,9
18-22 år	48	2,9	1142	3,5

I løpet av 2020 startet barnevernet i fylket 1923 undersøkinger. Barnevernet skal starte undersøkning når det er rimelig grunn til å tro at barn lever under forhold der det kan være aktuelt med tiltak etter lov om barneverntjenester. Dette tilsvarer 26,9 undersøkinger per 1000 barn. Dette er 4,7 færre påbegynte undersøkinger enn landet sett under ett. Også her er det i aldersgruppen 13-17 år at de fleste undersøkingene starter (SSB, 2022t).

Tabell 6. Undersøkinger startet i løpet av året i 2020, Møre og Romsdal og hele landet (SSB 10666)

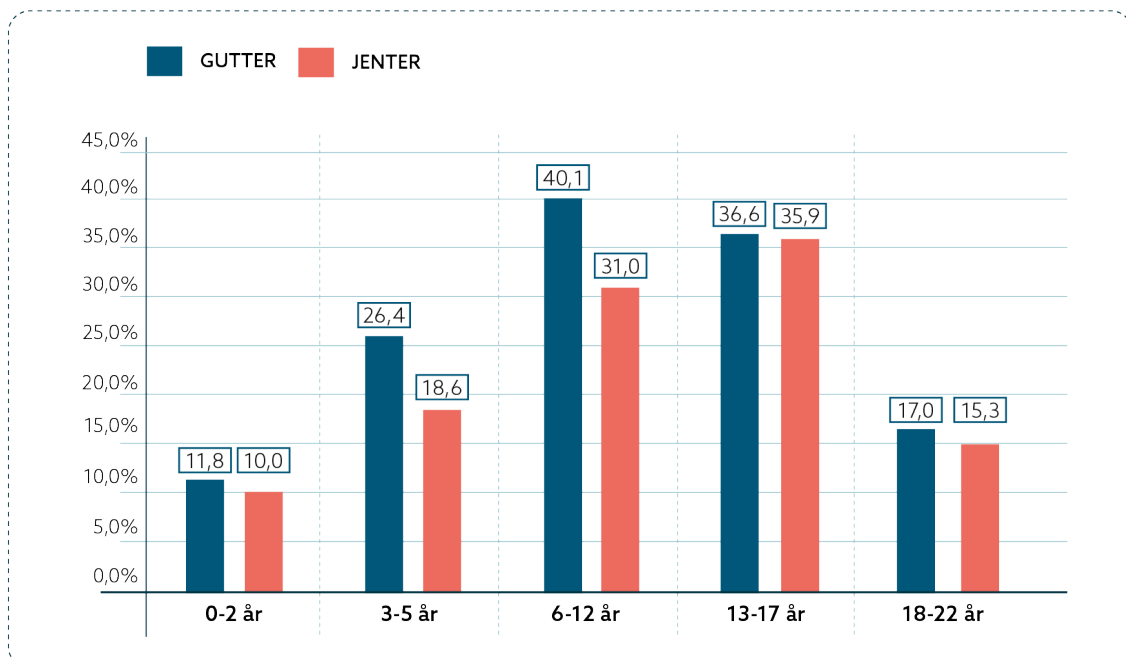
	Møre og Romsdal		Hele landet	
	Undersøkinger starta i løpet av året	Undersøkinger starta i løpet av året per 1 000 barn	Undersøkinger starta i løpet av året	Undersøkinger starta i løpet av året per 1 000 barn
År	2020	2020	2020	2020
Alder i alt	1923	26,9	45464	31,6
0-2 år	210	27,0	4912	29,9
3-5 år	297	34,6	7301	40,7
6-12 år	792	35,8	19278	43
13-17 år	600	36,4	13220	41,4
18-22 år	24	1,4	751	2,3

I 2020 gjennomførte barnevernet i Møre og Romsdal 2787 barnevernstiltak i løpet av 2020 (SSB, 2022u). Et barnevernstiltak kan enten være hjelpetiltak (eksempelvis økonomisk stønad, barnehage, støttekontakt, tilsyn, besøkshjem eller poliklinisk behandling i psykisk helsevern) eller omsorgstiltak (ta omsorgen for barnet og plassere det til oppfostring borte fra hjemmet). Tabellen under viser at de fleste hjelpetiltakene per 1000 barn ble satt i verk i aldersgruppen 13-17 år.

Tabell 7. Barn 0-22 år med barnevernstiltak i 2020, Møre og Romsdal og hele landet (SSB 09050)

Alder i alt	Møre og Romsdal			Hele landet		
	Barn med barnevernstiltak i løpet av året	Barn med barnevernstiltak per 31.12	Barn med barnevernstiltak per 31.12. per 1 000 barn	Barn med barnevernstiltak i løpet av året	Barn med barnevernstiltak per 31.12	Barn med barnevernstiltak per 31.12. per 1 000 barn
Alder i alt	2787	1935		52 526	36 811	
0-2 år	111	85	10,9	2605	1797	10,9
3-5 år	270	194	22,6	5533	3832	21,4
6-12 år	1138	790	35,7	20 738	14 307	31,9
13-17 år	874	597	36,2	16 022	11 327	35,5
18-22 år	394	269	16,2	7628	5548	17

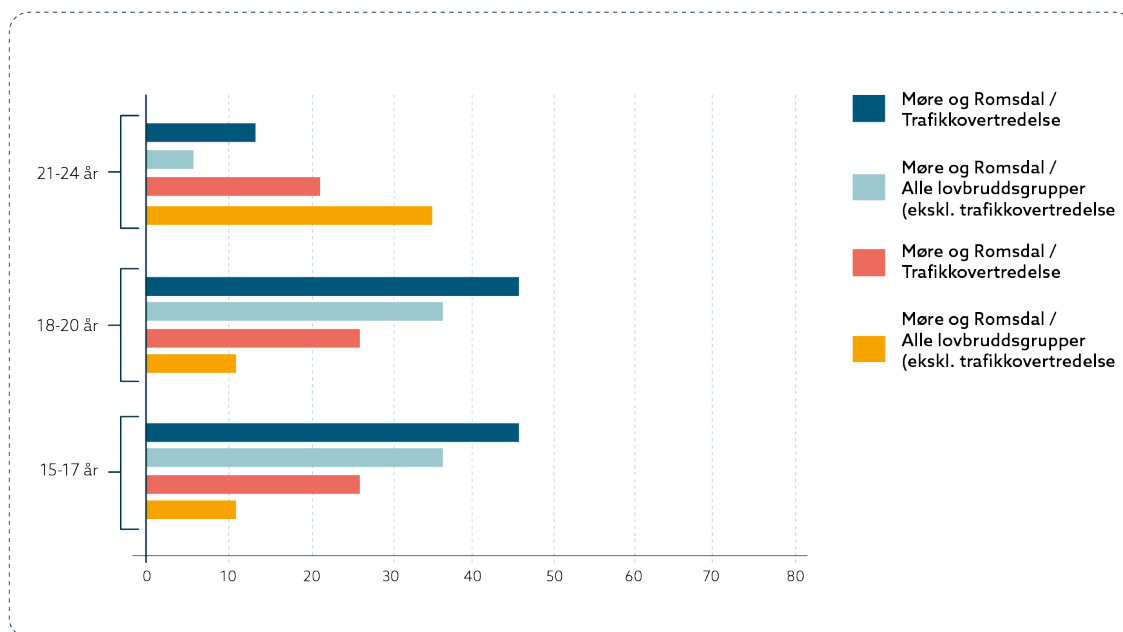
Det var noen flere gutter enn jenter som mottok barnevernstiltak i 2020, se figuren under. Blant barna i Møre og Romsdal som mottok tiltak i 2020 var det 1605 som mottok hjelpetiltak (22,4 per 1000 barn) og 330 barn som mottok omsorgstiltak (4,6 per 1000 barn). Antallet barn som mottar barnevernstiltak ligger relativt stabilt i Møre og Romsdal (SSB, 2022u).

Figur 19. Barn 0-22 år med barnevernstiltak per 1000 barn i 2020 etter kjønn (SSB 09050)

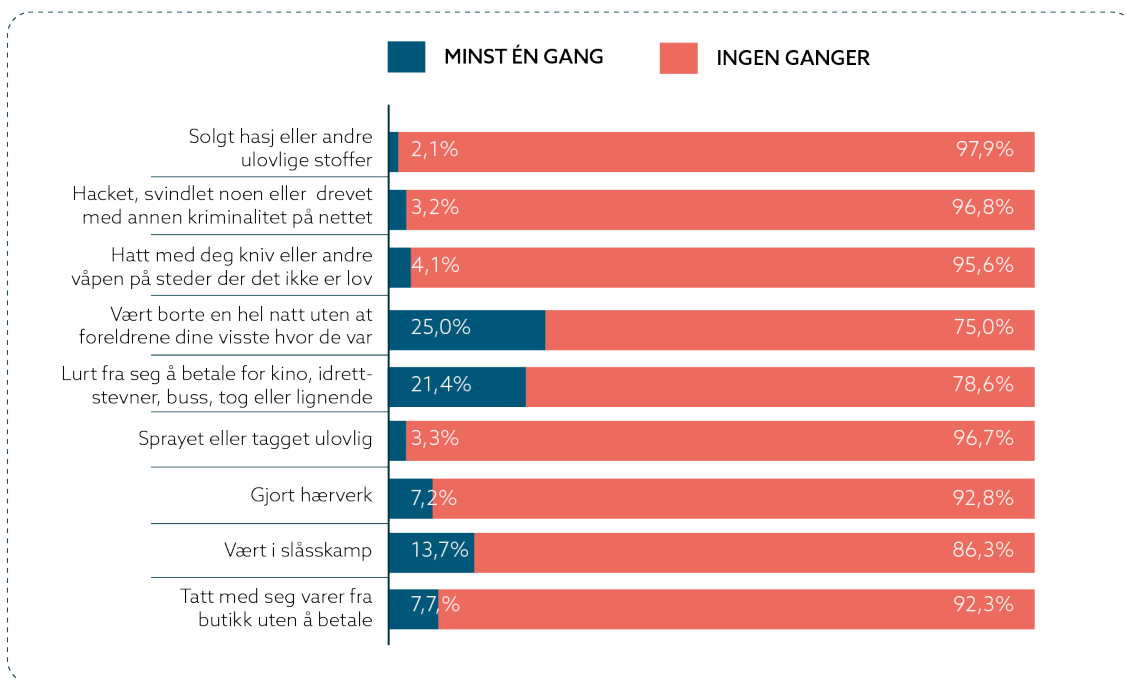
4.7 KRIMINALITET

2050 personer mellom 15 og 24 år ble straffet i 2020 i Møre og Romsdal. Blant 15-17 åringene var det 15,7 per 1000 innbyggere som ble straffet i 2020, mens det var 19,9 per 1000 innbyggere nasjonalt i aldersgruppen. Blant 18-20 åringene var det 91,2 straffende per 1000 innbyggere i fylket, mens det nasjonalt var 79,7. Blant 21-24 åringene var andelen per 1000 innbyggere 75,7, mens det nasjonalt var 74,9 (SSB, 2022v). Figuren under skiller mellom alle lovbruddsgrupper minus trafikkovertrедelser og trafikkovertrедelser. Figuren viser at det er flere trafikkovertrедelser i Møre og Romsdal sammenlignet med hele landet. For de øvrige lovbruddsgruppene er forskjellene mindre.

Figur 20. Straffende personer per 1000 innbyggere i Møre og Romsdal og hele landet etter hovedlovbruddstype. 2020. (SSB 10634)

I Ungdataundersøkelsen for videregående har elevene svart på regelbrudd. Figur 21 viser hvor mange elever som har svart at de har begått ulike regelbrudd de siste 12 månedene. Mens det er en fjerdedel som har vært borte en hel natt uten at foreldrene visste hvor de var, en femtedel som har lurt seg fra å betale for kino, idrettsstevner, buss, tog eller lignende og nesten en syvendel som har vært i slåsskamp, er det relativt få som har begått andre typer regelbrudd (Ungdata, 2022).

Figur 21. Regelbrudd minst en gang de siste 12 måneder, videregående skoler Møre og Romsdal, prosent. (Ungdata)

5 HVEM ER DE UTSATTE UNGE?

5.1 HVOR MANGE STÅR UTENFOR?

Ungt utenforskap er i denne rapporten forstått som unge som står utenfor utdanning og arbeid. Den statistikken som best sier noe om omfanget av denne typen utenforskap i Møre og Romsdal er Udir-statistikken som viser hvor mange som står uten og utenfor videregående opplæring og som heller ikke er i arbeid. I 2020 utgjorde dette knapt 2000 unge mellom 16 og 25 år i Møre og Romsdal. Noe som utgjør 6 prosent av ungdommene i aldersgruppen.

Internasjonalt benyttes NEET som begrep på unge som står utenfor arbeid og utdanning. NEET er et akronym for "Not in Education, Employment or Training" og refererer til en person som er arbeidsledig og som ikke er under utdanning. NEET-begrepet har sin opprinnelse i Storbritannia på 90-tallet og er siden 2008 blitt brukt av OECD for å beskrive og sammenligne omfanget og situasjonen for unge som står i utkanten av arbeidsmarkedet. Det varierer hvilke aldersgrupper ulike land inkluderer i NEET-kategorien. OECD opererer med unge i aldersgruppen 15 – 29 år.

NEET-kategorien favner ulike undergrupper av unge, kjennetegnet av å ha svært ulike tjenestebehov. Eurofound identifiserer syv undergrupper av NEETs (Eurofound, 2016):

1. *Re-entrants*: unge som innenfor kort tid gjenopptar utdanning eller arbeidslivsdeltakelse
2. *Short-term unemployed*: unge som har vært arbeidsledige i mindre enn et år
3. *Long-term unemployed*: unge som har vært arbeidsledige i mer enn et år
4. *Unavailable due to illness or disability*: unge som på grunn av sykdom/funksjonsnedsettelse ikke er i stand til å være i utdanning eller jobb
5. *Unavailable due to family responsibilities*: unge som på grunn av omsorgsarbeid over for barn eller andre familiemedlemmer ikke er i stand til å være i utdanning eller jobb
6. *Discouraged workers*: unge som verken søker jobb eller er i utdanning, da de ikke tror på det er mulig
7. *Other inactive*: restgruppe av unge som ikke passer inn i gruppe 1 - 6

Dette tydeliggjør at NEET-kategorien dekker en svær heterogen gruppe, fra de mest utsatte unge som står lengst unna arbeidslivet, til privilegerte unge som selv har valgt å stå utenfor arbeidslivet og utdanning i en periode. At NEET-kategorien omfatter en svært heterogen gruppe av unge er blitt kritisert og fremhevet som et problem, da kategoriseringen av NEET dermed blir upresis og vanskelig å bruke i målrettet policyutvikling (Kleif, 2020; Maguire, 2015). Dette er en kritikk som også delvis rammer SSB statistikken over unge som står uten og utenfor da denne heller ikke tar hensyn til hvor lenge en ungdom er utenfor videregående opplæring, hvor lenge en ungdom står uten arbeid eller om situasjonen til en unge er selvvalgt eller ikke.

Et dansk forskningsmiljø har forsøkt å svare på kritikken mot NEET begrepet og utviklet en mer spesifikk betegnelse som de har kalt 'de utsatte NEETs'. 'De utsatte NEETs' omfatter unge mellom 18 og 24 år, som i mer enn et år hverken har vært i jobb eller under utdanning (Bolvig

et al., 2019). På denne måten utelukker de unge som av ulike grunner en kort periode står utenfor arbeid og utdanning, for eksempel mens en venter på lærlingeplass, men som raskt kommer «innenfor» igjen. Videre utelukker de unge som får uføretrygd som 18 åringer. Dette er nesten utelukkende unge med store funksjonsnedsettelse som trenger helt særskilt tilrettelegging. Dette vil være unge som er kjent av ulike velferdstjenester lenge før de blir 18 år. Videre har de valgt å utelukke ungdom som har fullført videregående opplæring fordi det særlig er ungdommer som kun har fullført grunnskolen, som har særskilte problemer. Det betyr ikke at de ikke anerkjenner at unge som har fullført videregående opplæring, kan få problemer med å komme seg inn i arbeidslivet eller videre utdanning, men at disse generelt har mindre problemer med dette og at utfordringene ofte er noe annerledes. T'en i NEET står for 'training' og blir i en nordisk kontekst forstått som ungdom som er på ulike former for tiltak. Dette er ungdom som i den ordinære forståelsen av NEET regnes på lik linje med ungdom som er i skole og arbeid. De danske forskerne har valgt å tenke motsatt om denne gruppen ettersom dette er en gruppe som ofte er langvarig avhengige av offentlige ytelser og som står utenfor arbeid og utdanning. Forskerne bak rapporten argumenterer for at denne innsnevringen av NEET-kategorien gir mening i en dansk kontekst, siden 'de utsatte NEETS' i langt høyere grad enn den brede NEET-gruppen er de unge som velferdssystemet har vanskelig for å yte bistand til, og som står i fare for å bli varig avhengig av offentlig forsørgelse.

For Danmark viser tallene at andelen NEET går ned fra 6,8 prosent (Eurostat 16-24 år, 2015) til knappe 2,7 prosent ved å bruke definisjonen på utsatte NEET. Det er ikke gjort beregninger av utsatte NEETs verken i Norge eller for Møre og Romsdal. Men det er grunn til å anta at andelen også her ville ha blitt redusert uten at vi kan si noe om hvor mye.

5.2 HVA ER DE VIKTIGSTE RISIKOFAKTORENE?

I kapittel fire er det gjort rede for forekomsten av en rekke risikofaktorer i Møre og Romsdal. Ettersom dette er data som er hentet inn fra en rekke ulike foreliggende statistikker, har det ikke vært mulig å sette disse sammen for å analysere frem hvilke faktorer som er korrelert med sannsynlighet for å være utenfor utdanning og arbeid. Vi kan altså ikke si hva som er de viktigste risikofaktorene i Møre og Romsdal. Heller ikke på nasjonalt nivå er det gjort slike analyser i Norge. Det er gjort enkeltstudier som har sett på et begrenset utvalgt faktorer for å si hva dette har å si for gjennomføring av videregående opplæring.

Den nevnte danske studien har imidlertid gjort dette. Der her forskerne sett nærmere på sammenhengen mellom 77 individuelle risikofaktorer og sannsynligheten for å være utsatt NEET. De 77 risikofaktorene er gruppert i følgende kategorier: familieforhold, skolefaktorer, kriminalitet, helse, foreldrebakgrunn, personlige karakteristikk og arbeidsmarked. Blant de 77 faktorene finner de en signifikant sammenheng med sannsynligheten for å være i utsatte NEET-gruppen for 43 av disse. Men som de danske forskerne skriver så er ikke det ensbetydende med at man helt sikkert ender i NEET-gruppen. Det er mange som til tross for å være utsatt for disse risikofaktorene likevel greier å fullføre videregående opplæring og komme inn i arbeidslivet (Kiel Christensen, Berliner, & Skytte Jakobsen, 2019; Masten, 2001). Konklusjonen i den danske rapporten er at det er fire tunge risikofaktorer. Dette er:

- Tidligere mottatt offentlige ytelser

- Lave standpunkt/eksamenskarakterer i grunnskolen (grunnskolepoeng/mestringsnivå)
- Mangel på tidligere arbeidslivserfaring/sommerjobb
- Kontakt med psykisk helsevern

I tillegg finner de tre viktige, men som de skriver «knap så deterministiske risikofaktorer»:

- Skolefravær særlig i ungdomsskolen
- Kontakt med barnevernet
- Lovovertredelse mellom 15 og 19 år.

Hva vet vi så om status for disse risikofaktorene i Møre og Romsdal? Noen sentrale nøkkeltall fra kapittel fire for disse faktorene er:

Mottatt offentlige ytelser

I Møre og Romsdal var det i februar 2020 106 personer som var 19 år og yngre, som deltok på arbeidsrettede tiltak, det var ca 1300 personer under 30 år som var på arbeidsavklaringspenger og 366 personer mellom 18-og 24 år som mottok uføretrygd. Tallene for uføretrygd viser at det er en litt lavere andel i Møre og Romsdal som er uføretrygde sammenlignet med landet som helhet. Hvor stor risiko det å ha mottatt offentlig ytelser er for å forbli varig utenfor arbeid og utdanning, sier ikke disse tallene noe om. Vi har heller ikke funnet statistikk som sier noe om dette. Det er også vanskelig å si noe overordnet om hvorvidt Møre og Romsdal skiller seg fra Norge som helhet på dette området. Likefullt representerer tallene unge som det er grunn til å anta, har en høyere risiko for å bli utenfor arbeid og utdanning.

Grunnskolepoeng/mestringsnivå

I kapittel 4.2 viste vi at det er en sterk sammenheng mellom grunnskolepoeng og gjennomføring av videregående opplæring. Tilsvarende sammenheng gjelder også for mestringsnivået på nasjonale prøver på 8. trinn. Samlet viser disse tallene at gode skoleprestasjoner øker sannsynligheten for å fullføre videregående opplæring. Og tilsvarende at svake skoleprestasjoner reduserer sannsynligheten. Gjennomsnittlige grunnskolepoeng i Møre og Romsdal var i 2021 på 43 poeng og nesten identisk med snittet nasjonalt. Mens mestringsnivået i lesing, engelsk og regning for 8. trinn lå så vidt lavere i Møre og Romsdal enn hele landet.

Arbeidslivserfaring

Gjennomgangen av unges deltakelse i arbeidslivet viste at det er sparsomt med tilgjengelig statistikk som er brutt ned på fylkesnivå slik at det vanskelig å si noe om unge i Møre og Romsdal sin arbeidslivserfaring, men en analyse fra SSB fra 2017 viste at det var flere i Møre og Romsdal som har hatt yrkesinntekt enn snittet for landet. Når det gjelder sammenheng med utenforskap, så vi i kapittel 3.2.2 at det er en sammenheng mellom utdanningsnivå og arbeidsledighet. Mens ledigheten i 2020 blant de med grunnskoleutdanning var på 9,4 prosent i Møre og Romsdal (15-74 år) var den kun 2,8 prosent blant de med universitet- og høyskoleutdanning.

Psykisk helsevern

Registerdata for bruk av tjenester innen psykisk helsevern viser at det i Møre og Romsdal i 2020 var 2618 pasienter mellom 0 og 17 år og 1284 pasienter mellom 18 og 22 år. For den yngste aldersgruppen er andelen omtrent på samme nivå som hele landet, mens det for den eldste var en litt lavere andel pasienter per 1000 innbyggere enn for landet som helhet. I den yngste gruppen er det litt flere gutter enn jenter, mens det er motsatt for de mellom 18 og 22 år. Ungdataundersøkelsene for Møre og Romsdal viser at jentene rapporterer at de er mer psykisk plagt enn guttene. Samtidig er det verdt å merke seg at andelen gutter i videregående i Møre og Romsdal som svarer at de har vært mye plaget med psykisk helse øker fra 2010-13 til 2020-22.

I en studie basert på helseundersøkelsen i Oslo som koblet sammen utdanningsregisteret og fødselsregisteret, vises det at mental helse er en helt avgjørende faktor for å gjennomføre videregående opplæring (Brekke og Reisel 2015). Et annen studie viser en klar sammenheng mellom eksternalisert adferd og vansker (uro, impulsivitet, hyperaktivitet og sinne) på ungdomsskolen og skolefravall på videregående skole. Denne sammenheng vises derimot ikke mellom internalisert adferd og vansker (angst, tristhet og ensomhet) og fravall fra videregående skole (Sagatun, Heyerdahl, Wentzel-Larsen, & Lien, 2014). Denne undersøkelsen viser altså at det ikke er psykiske helseplager generelt som påvirker de unges mulighet til å fullføre videregående opplæring, men det er kun spesifikke typer av adferd og vansker som kan kobles til en større grad av fravall. Samme sammenheng mellom eksternalisert adferd og vansker og fullføring utdanning vises også i internasjonal forskning på feltet (Esch et al., 2014).

For de fire «tunge» risikofaktorene viser tallene at Møre og Romsdal i stor grad er et speilbilde på Norge som helhet. Det er kun små forskjeller på enkelte variabler. Når det gjelder sammenhenger mellom disse risikofaktorene og utenforskap finner vi kun statistikk eller studier som ser på sammenhengen mellom grunnskolepoeng/mestringsnivå og gjennomføring av videregående opplæring og mellom psykisk helse og gjennomføring av videregående opplæring. For begge disse områdene peker de norske tallene/studiene på samme mønster som de danske tallene. Svake faglige ferdigheter ut av grunnskolen øker risikoen for ikke å fullføre videregående opplæring. Det samme gjelder psykisk helse i form av eksternalisert adferd. Hvorvidt dette er sammenhenger som også gjelder for arbeidslivsdeltakelse vet vi ikke, men det er grunn til å anta at noen av de samme mønstrene gjør seg gjeldene, men muligens svakere.

Når det gjelder de tre andre risikofaktorene som den danske studien trekker opp, er status for Møre og Romsdal følgende:

Fravær

I Norge registreres det kun fraværstall på vitnemålet for 10. trinn. Statistikken viser at fraværet har vært lavere de siste to årene, men at dette må forstås i lys av koronapandemien. Under pandemien har fraværet på 10. trinn i Møre og Romsdal vært marginalt høyere enn nasjonalt, mens det før pandemien var litt høyere nasjonalt enn i fylket. Ettersom statistikken bare oppgir median dager og timer, altså den midterste verdien, viser ikke statistikken ytterpunktene. Det betyr at statistikken ikke viser spredningen i fraværet og at den ikke sier noe om forskjellene mellom fylket og landet blant de med særlig høyt fravær.

Barnevern

Barnevernet i Møre og Romsdal mottok 2513 meldinger i 2020 og det ble igangsatt 1923 undersøkinger. Det var litt færre meldinger og undersøkinger per 1000 barn i Møre og Romsdal enn i landet som helhet. Samme år var det 1935 barn i Møre og Romsdal som hadde tiltak fra barnevernet. Andelen var størst i aldersgruppen 13-17 år der det var 36,2 tilfeller per 1000 barn. Blant noen av aldersgruppene er det flere tiltak per 1000 barn i Møre og Romsdal enn i landet som helhet, mens for andre er det litt lavere.

Lovovertrедelser

156 personer mellom 15 og 17 år ble straffet i 2020 i Møre og Romsdal. Mens dette utgjør 15,7 straffende per 1000 innbyggere i Møre og Romsdal, var det tilsvarende tallet nasjonalt 19,9. I aldersgruppen 18-20 år ble 912 personer straffet i 2020. Dette utgjør 91,2 straffende per 1000 innbyggere, mens det nasjonalt var 79,7. Differansen mellom Møre og Romsdal og landet som helhet for den eldste aldersgruppen skyldes i hovedsak trafikkovertrедelser.

Også for disse risikofaktorene er det små forskjeller mellom Møre og Romsdal og Norge som helhet. Det er derfor ingen av de syv faktorene som peker seg ut som særskilte for Møre og Romsdal. Generelt er inntrykket etter å ha gått igjennom all statistikken, at fylket i liten grad skiller seg fra landsgjennomsnittet. Det betyr imidlertid ikke at disse faktorene ikke kan være viktige risikofaktorer for Møre og Romsdal.

Den danske studien finner etter å ha analysert de 77 risikofaktorene en forklaringsgrad på 20 prosent. En forklaringsgrad på 20 prosent, kan synes lav, men til å være en statistisk modell er dette regnet som en relativt høy forklaringskraft. Samtidig betyr det at det er 80 prosent som modellen ikke forklarer. Det betyr at selv om en ungdom har en eller flere risikofaktorer, så betyr det ikke at vedkommende blir utenfor arbeid eller utdanning.

Gjennomgangen viser at det er noen kjønnsforskjeller både når det gjelder utenforskap og risikofaktorer for utenforskap. I kapittel tre så vi at det er litt flere gutter enn jenter som er uten og utenfor videregående opplæring og som heller ikke er i arbeid. I gjennomgangen av risikofaktorene så vi for eksempel at det er litt flere gutter som har lavere grunnskolepoeng enn jentene, men at jentene rapporterer om dårligere psykisk helse. Samtidig er det ikke gitt at det den typen psykisk uhelse som jentene rapporterer som har sterkest sammenheng med frafall. Selv om det er færre gutter i statistikken for psykisk uhelse, henvises gutter for eksempel oftere til BUP på grunn av eksternalisert adferd (uro, impulsivitet, hyperaktivitet og sinne) som spiller en viktigere rolle for gjennomføring enn internalisert adferd (angst og depresjon) som er årsaken til at mange jenter kommer i kontakt med psykisk helsevern. Det er grunn til å anta at ulike risikofaktorer spiller seg ulikt ut mellom kjønnene og at de også kan virke noe ulikt på sammenhengen med utenforskap.

I gjennomgangen har vi sett på en og en risikofaktor. Samtidig viser forskning på ungdom som faller ut av videregående opplæring at mange har sammensatte utfordringer (Anvik & Waldahl, 2016). Det vil være ungdom som erfarer å ha flere av risikofaktorene på en gang (flerdimensjonale). I tillegg vil mange oppleve at risikofaktorene er kumulative. Det vil si at en risikofaktor fører til en annen. I tillegg til å se på sammenhenger mellom enkelt faktorer, vil det derfor være interessant også å se på hvordan ulike risikofaktorer samspiller.

Tallene som er presentert i rapporten er for i alle hovedsak gjennomsnittstall for Møre og Romsdal eller for landet som helhet. Kildene der tallene er hentet fra oppgir sjelden spredningsmål. Det betyr at det bak gjennomsnittene kan skjule seg store variasjoner. Med unntak av kjønn for enkelte faktorer, er det ikke kontrollert for andre bakgrunnsvariabler. For et fylke som Møre og Romsdal som er geografisk og demografisk variert, kunne det for eksempel ha vært interessant hva oppvekst på små og store steder kan betyr for det å stå utenfor utdanning og arbeidsliv.

Konklusjon

Ut ifra hva vi kan si på bakgrunn av foreliggende statistikk, er det verken flere eller færre unge utenfor i Møre og Romsdal sammenlignet med resten av landet. Utenfor er her forstått som å stå utenfor arbeid og utdanning. Det beste anslaget for Møre og Romsdal er som sagt, at dette dreier seg om i underkant av 2000 unge. Samtidig viser begrepet 'utsatte NEET' at det kan være hensiktsmessig å ytterligere presisere hva som ligger i begrepet og på den måten kunne være enda mer målrettet i hvilke unge en ønsker å hjelpe og hvilke tiltak som bør iverksettes.

Vi kan ikke på bakgrunn av foreliggende statistikk si noe om hvilke risikofaktorer som har mest å si for utenforskap i Møre og Romsdal. Det er imidlertid grunn til å anta at de faktorene som de danske forskerne trekker frem, også er viktige i Norge. Det er ingen av disse risikofaktorene som synes å være på et annet nivå eller fungere annerledes i Møre og Romsdal enn i landet som helhet. I tillegg til å være oppmerksomme på enkeltfaktorer, vil unge som opplever flere risikofaktorer være særskilt sårbare. For offentlige aktører blir det derfor viktig å se helhet som de unge opplever. Samtidig er det viktig å minne om at selv om mange unge vokser opp med en eller flere risikofaktorer, vil de fleste likevel oppleve å være «innenfor» i voksenlivet.

REFERANSER

- Anvik, C. H., & Waldahl, R. H. (2016). *Når noen må ta regien. Om unge med psykiske helseproblemer: utfordringer, tiltak og samhandling på Island, Færøyene og i Norge*. NF rapport
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American psychologist*, 55(5), 469.
- Arnett, J. J. (2004). *Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties*. New York: Oxford University Press
- Bolvig, I., Jeppesen, T., Kleif, H. B., Østergaard, J., Iversen, A., Broch-Lips, N., . . . Thodsen, J. (2019). *Unge uden job og uddannelse - hvor mange, hvorfor, hvorhen og hvorfor? - En kortlægning af udsatte i NEET-gruppen*.
- Brekke, I. & Reisel, L.: The impact of birthweight and adolescent health on educational attainment. *Scandinavian Journal of Educational Research*, august 2015, doi: 10.1080/00313831.2015.1066442.
- Epland, Jon (2017). *Færre unge har deltidsjobb*. SSB. <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/faerre-unge-jobber>. Hentet 30.03.2022
- Eurofound. (2016). *Exploring the diversity of NEETs*. Retrieved from Publications Office of the European Union, Luxembourg:
- Ewald, F. (1991). Insurance and Risk. In Bruchell, G., Gordon, C. & Miller, P *The Foucault Effect*. Chicago
- FHI (2022. 8. April). *Livskvalitet og psykiske lidelser hos barn og unge*. <https://www.fhi.no/nettpub/hin/grupper/psykisk-helse-hos-barn-og-unge/#forekomst-av-psykiske-lidelser-hos-barn-og-unge>
- Foster, K. R., & Spencer, D. (2011). At risk of what? Possibilities over probabilities in the study of young lives. *Journal of youth studies*, 14(1), 125-143. doi:10.1080/13676261.2010.506527
- Frønes, I. (2018). *Den krevende barndommen : om barndom, sosialisering og politikk for barn* ([Rev. og oppdatert utg.]. ed.). Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Hammer, T. & Hyggen, C. (2013). Ung voksen – risiko for marginalisering. I Hammer & Hyggen *Ung voksen og utenfor. Mestring og marginalitet på vei til voksenliv*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Harsløf, I. & Malmberg-Heimonen, I. (2013). Tiltak mot marginalisering i livsfasen fra ungdom til voksen. I Hammer & Hyggen *Ung voksen og utenfor. Mestring og marginalitet på vei til voksenliv*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Helsedirektoratet (2021). *Aktivitetsdata for psykisk helsevern for barn og unge 2021*. Rapport IS-3038
- Hdir (2022). *Bruk av tjenester innen psykisk helsevern*. <https://statistikk.helsedirektoratet.no/bx/Dashboard/9b94e820-7892-48dd-927f-cd943ec7cffe?e=false&vo=viewonly>
- Husbanken (2022a). *Boligsosial monitor. Barn og unges boforhold*. [Statistikk] <https://boligsosial-monitor.husbanken.no/region/0/indikator/1/barn-og-unges-boforhold-Norge?indikator=1&indikator=11&indikator=12&indikator=13&datatype=Vis%20andel>
- Husbanken (2022b). Tall tilgjengeliggjort på fylkesnivå av Husbanken.

- Kiel Christensen, J., Berliner, P., & Skytte Jakobsen, I. (2019). *Resiliensforståelser i skoleverdenen. Resilience views in the school world*, 5, 311. doi:10.23865/ntpk.v5.1485
- Kleif, H. B. (2020). The Temporality of Being NEET: A Longitudinal Study of NEET Occurrences among Young Adults in Denmark. *Young – Nordic Journal for Youth Research*.
- Knapstad, M.; Nilsen, T. S.; Aarø, L. E.; Schønning, A.; Nes, R. B. & Skogen, J. C. (2021). *Folkehelseundersøkingsa i Møre og Romsdal 2021*. FHI-rapport.
- Madsen, O. J. (2018). *Generasjon prestasjon : hva er det som feiler oss?* Oslo: Universitetsforlaget
- Maguire, S. (2015). NEET, unemployed, inactive or unknown – why does it matter? *Educational Research*, 57(2), 121 - 132.
- Masten, A. S. (2001). Ordinary Magic: Resilience Processes in Development. *The American psychologist*, 56(3), 227-238. doi:10.1037/0003-066X.56.3.227
- Meld. St 32 (2020-2021). *Ingen utenfor – En helhetlig politikk for å inkludere flere i arbeids- og samfunnsliv*. Arbeids- og sosialdepartementet
- Meld. St. 13 (2018-2019). *Mulighet for alle. Fordeling og sosial bærekraft*. Finansdepartementet
- MRFK (2018). *Statistikknotat Barn og unge i Møre og Romsdal 2018*. Møre og Romsdal fylkeskommune
- MRFK (2021). *Berekraftfylket Møre og Romsdal. Program for et berekraftig fylke*.
- MRFK (2022, 08. april). 11. Helse- og sosialsektoren. *Sosialhjelp*. [Statistikk] <https://fylkesstatistikk.mrfylke.no/statistikk/helse-og-sosialsektoren>
- NAV (2022a). *Hovedtall om arbeidsmarkedet. Februar 2022. 3a. Helt ledige fordelt på fylke*. [Statistikk]. <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/statistikk/statistikk>
- NAV (2022b). *Helt ledige. Fylke. Tidsserie år*. [Statistikk]. <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/statistikk/statistikk>
- NAV (2022c). *Hovedtall om arbeidsmarkedet. Februar 2022. 3b. Helt ledige fordelt på fylke og kjønn*. [Statistikk]. <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/statistikk/statistikk>
- NAV (2022d). *Hovedtall om arbeidsmarkedet delvis ledige. Februar 2022. 2a. Delvis ledige fordelt på fylke*. [Statistikk]. <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/statistikk/statistikk>
- NAV (2022e). *Hovedtall om arbeidsmarkedet delvis ledige. Februar 2022. 2b. Delvis ledige fordelt på fylke og kjønn*. [Statistikk]. <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/statistikk/statistikk>
- NAV (2022f). *Statistikk tilgjengelig gjort fra NAV Møre og Romsdal*. [Statistikk]. <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/statistikk/statistikk>
- NAV (2022g). *Deltakere i arbeidsrettede tiltak. Fylke og alder. Tidsserie måned*. [Statistikk]. <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/statistikk/statistikk>
- NAV (2022h). *Mottakere av arbeidsavklaringspenger. Fylke og alder. Januar til februar 2022. Fylke og alder. Andel av befolkningen*. [Statistikk]. <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/statistikk/statistikk>
- NAV (2022i). *Mottakere av arbeidsavklaringspenger. Diagnose og alder. Januar til februar 2022. Diagnosehovedgruppe. Prosent*. [Statistikk]. <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/statistikk/statistikk>

NAV (2022j). *PST301 Mottakere av uføretrygd. Antall og andel av befolkningen 18-67 år. Fylke. Alder. År. Måned. Andel av befolkningen* [Statistikk]. <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/statistikk/statistikk>

Sagatun, Å., Heyerdahl, S., Wentzel-Larsen, T., & Lien, L. (2014). Mental health problems in the 10th grade and non-completion of upper secondary school: the mediating role of grades in a population-based longitudinal study. *Bmc Public Health*, 14(1). doi:10.1186/1471-2458-14-16

SSB (2022a). 07459: *Alders- og kjønnsfordeling i kommuner, fylker og hele landets befolkning (K) 1986 – 2022* [statistikk]. <https://www.ssb.no/statbank/table/07459>

SSB (2022b). 07111: Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter alder, statistikkvariabel, år og region. [statistikk]. <https://www.ssb.no/statbank/table/07111>

SSB (2022c). 12971: Gjennomføring i videregående opplæring, etter fullføringsgrad, todelt utdanningsprogram og kjønn (F) 2006-2012 - 2014-2020. [statistikk]. <https://www.ssb.no/statbank/table/12971>

SSB (2022d). 12960: Gjennomføring i videregående opplæring, etter todelt fullføringsgrad, antall år etter start, todelt utdanningsprogram og kjønn (F) 2006 – 2010. [statistikk]. <https://www.ssb.no/statbank/table/12960>

SSB (2022e). 13014: Gjennomføring blant lærlinger i videregående opplæring, etter gjennomføringstid (F) 2006-2012 - 2014-2020. [statistikk]. <https://www.ssb.no/statbank/table/13014>

SSB (2022f). 11930: Andel sysselsatte i befolkningen per 4. kvartal (prosent), etter kjønn, alder, fagfelt, utdanningsnivå, statistikkvariabel, år og region. [statistikk]. <https://www.ssb.no/statbank/table/11930>

SSB (2022g). 11155: Arbeidsledige, etter utdanningsnivå, statistikkvariabel, år og alder. [statistikk]. <https://www.ssb.no/statbank/table/11155/tableViewLayout1/>

SSB (2022h). 12962: Gjennomføring i videregående opplæring, etter fullføringsgrad, kjønn og foreldrenes utdanningsnivå (F) 2006-2012 - 2014-2020. [statistikk]. <https://www.ssb.no/statbank/table/12962>

SSB (2022i). 08921: Utdanningsnivå, etter fylke, alder og kjønn (F) 1980 – 2020. [statistikk]. <https://www.ssb.no/statbank/table/08921>

SSB (2022j). 06946: Inntekt for husholdninger, etter husholdningstype. Antall og median (F) 2005 – 2020. [statistikk]. <https://www.ssb.no/statbank/table/06946>

SSB (2022k). 08764: Personer under 18 år i husholdninger med lavinntekt (EU- og OECD-skala). Antall og prosent (K) (B) 2005 – 2020. [statistikk]. <https://www.ssb.no/statbank/table/08764>

SSB (2022m). 09114: Inntektsfordelingen belyst ved ulikhetsmålene Gini-koeffisient og P90/P10. Inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala) (K) (B) 2004 – 2020. [statistikk]. <https://www.ssb.no/statbank/table/09114>

SSB (2022n). 08900: Stønadstilfeller med økonomisk sosialhjelp, etter alder (F) 2010 – 2020. [statistikk]. <https://www.ssb.no/statbank/table/08900>

SSB (2022o). 12964: Gjennomføring i videregående opplæring, etter fullføringsgrad, kjønn, prøve, mestringsnivå, statistikkvariabel, intervall (år) og region. [statistikk]. <https://www.ssb.no/statbank/table/12964>

SSB (2022p). 12967: Gjennomføring i videregående opplæring, etter fullføringsgrad, kjønn og grunnskolepoeng (F) 2007-2013 - 2014-2020. [statistikk]. <https://www.ssb.no/statbank/table/12967>

SSB (2022q). 11689: Elever, etter kjønn, grunnskolepoeng og foreldrenes utdanningsnivå 2015 – 2021. [statistikk]. <https://www.ssb.no/statbank/table/11689>

SSB (2022r). 07495: Grunnskolepoeng, etter kjønn og foreldrenes utdanningsnivå (F) 2009 – 202. [statistikk]. <https://www.ssb.no/statbank/table/07495>

SSB (2022s). 10673: Meldingar til barnevernet, etter region, konklusjon, alder, statistikkvariabel og år. [statistikk]. <https://www.ssb.no/statbank/table/10673>

SSB (2022t). 10666: Undersøkingar starta og barn med undersøking starta av barnevernet, etter region, alder, statistikkvariabel og år. [statistikk]. <https://www.ssb.no/statbank/table/10666>

SSB (2022u). 09050: Barn 0-22 år med barnevernstiltak, etter region, omsorgs-/hjelpetiltak, kjønn, alder, statistikkvariabel og år. [statistikk]. <https://www.ssb.no/statbank/table/09050>

SSB (2022v). 10634: Straffede personer, etter region, hovedlovbruddstype, alder, statistikkvariabel og år. [statistikk]. <https://www.ssb.no/statbank/table/10634>

Tjora, A. H. (2018). *Hva er fellesskap*. Oslo: Universitetsforl.

Udir (2022a). Elever som har sluttet i videregående opplæring. [statistikk]. <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-videregaende-skole/sluttet/#>

Udir (2022b). Ungdom i oppfølgingstjenesten – statistikk. [statistikk]. <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-videregaende-skole/ungdom-utenfor-opplaring-og-arbeid/>

Udir (2022c). Ungdom uten og utenfor vgo. [statistikk]. <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-videregaende-skole/ungdom-uten-og-utenfor-vgo/>

Udir (2022d). Nasjonale prøver 8. og 9. trinn – resultater. [statistikk]. <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-grunnskole/nasjonale-prover-8.-og-9.-trinn/>

Udir (2022e). Tall for fravær på 10. trinn. [statistikk]. <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-grunnskole/fravarstall/>

Udir (2022f). Tall for fravær i videregående skole. [statistikk]. <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-videregaende-skole/fravar-vgs/>

Udir (2022g). Elevundersøkelsen Vg1 – læringsmiljø – sortert etter fylker og skoler. [statistikk]. <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-videregaende-skole/elevundersokelsen--resultater-fra-vg1/elevundersokelsen-vg1--laringsmiljo--sortert-etter-fylker-og-skoler/>

Udir (2022h). Elevundersøkelsen 7. trinn og 10 trinn – læringsmiljø – sortert etter fylker og skoler. [statistikk]. <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-grunnskole/resultater-fra-elevundersokelsen-pa-7.-og-10.-trinn/elevundersokelsen--laringsmiljo--sortert-etter-fylker-og-skoler/>

Udir (2022i). Elevundersøkelsen vg1 – mobbing. [statistikk]. <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-videregaende-skole/elevundersokelsen--resultater-fra-vg1/elevundersokelsen-vg1--mobbing/>

Udir (2022j). Elevundersøkelsen 7. trinn og 10 trinn – mobbing. [statistikk]. <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-grunnskole/resultater-fra-elevundersokelsen-pa-7.-og-10.-trinn/elevundersokelsen--mobbing/>

Ungdata (2017). Ungdomsskoleelever i Møre og Romsdal. Nova og St Olavs hospital

Ungdata (2022). Nøkkeltall for Møre og Romsdal 2020-22. Tilgjengeliggjort av Korus april 2022.

Wulf-Andersen, Trine, Follesø, Reidun & Olsen, Terje (2016). Unge, udenforskab og social forandring – nordiske perspektiver. I Wulf-Andersen, Follesø & Olsen *Unge, udenforskab og social forandring. Nordiske perspektiver*. Fredriksberg: Frydenlund Academic.

Wulf-Andersen, T., Follesø, R., & Olsen, T. (2016). Unge, udenforskab og social forandring : nordiske perspektiver (Vol. nr. 1 (2016)). Fredriksberg: Frydenlund Academic.

VEDLEGG 1. DATAKILDER

Rapporten bygger på en rekke ulike datakilder som er listet i referanselista. Hovedvekten av disse er «statiske» det vil si innholdet ligger fast. Dette er for eksempel ferdig statistikk fra NAV eller rapporter fra Ungdata. Statistikkbanken til SSB og analysebrettene til Utdanningsdirektoratet skiller seg fra disse, vet at de åpner opp for at brukerne selv til dels kan velge hvilke variabler som skal inkluderes og generere egne tabeller. Under presenterer vi de «dynamiske» datakildene som vi har benyttet..

Helsedirektoratet. Bruk av tjenester innen psykisk helsevern.

Datagrunnlag: Individbaserte opplysninger om behandling utført i spesialisthelsetjenesten og som er innrapportert til Norsk pasientregister.

Indikatorene som kan velges er pasienter eller behandlingsformer som viser bruken av behandlingstilbud i psykisk helsevern.

Bakgrunnvariable: region/bostedsområde, aldersgruppe, kjønn

<https://statistikk.helsedirektoratet.no/bx/Dashboard/9b94e820-7892-48dd-927f-cd943ec7cffe?e=false&vo=viewonly>

SSB. Statistisk sentralbyrå Statistikkbanken.

Statistikkbank som muliggjør å lage detaljerte tabeller med tidsserier.

Inneholder en lang rekke statistikkområder som Arbeid og lønn, Befolkning, Helse, Inntekt og forbruk, Innvandring og innvandrere, Sosial forhold og kriminalitet, Utdanning

Variierende mulighet for bruk av bakgrunnsvariabler. Noen sentrale bakgrunnsvariabler som er tilgjengelig for en rekke statistikkområder, er: Intervall (år), region, alder, kjønn.

<https://www.ssb.no/>

Udir. Utdanningsdirektoratet Statistikk

Statistikk og analyser om barnehager og grunnsopplæring i Norge. Temaer i statistikken er: barnehage, grunnskole, videregående skole og fag- og yrkesopplæring.

Består av analysebrett som gir oversikt over tall som er sentrale for det valgte statistikkområdet og diagrammer der en kan selv velge egne utvalg og sammenligne.

Bakgrunnsvariabler som er inkludert er blant annet skoleår, enhet (fylke og skole), utdanningsprogram, eierform og kjønn.

<https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/>

NORDLANDSFORSKNING
NORDLAND RESEARCH INSTITUTE

Postboks 1490
N-8049 Bodø
Norge

Tlf: +47 75 41 18 10
nf@nforsk.no
www.nordlandsforskning.no

ISBN:
978-82-7321-852-0 (trykt)
978-82-7321-853-7 (digital)
ISSN-nr: 0805-4460